

Turun kaupungin päihdepalvelujen tilinpäätös 2017

Turun kaupungin hyvinvointitoimiala
2018

Sisällysluettelo

JOHDANTO	3
1 PÄIHDEKÄYTTÖ TURUSSA 2017	4
1.1 Päihteiden vaikutus turkulaisten hyvinvointiin.....	4
1.2 Päihdehaittoja ennakoivat tekijät.....	5
1.3 Turkulaisten päihteidenkäyttö 2017.....	5
1.3.1 Tupakointi ja tupakkatuotteiden käyttö.....	5
1.3.2 Alkoholin käyttö.....	8
1.3.3 Huumeiden käyttö.....	10
2 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ TURUSSA 2017	13
2.1 Ehkäisevän päihdetyön koordinointi ja järjestöyhteistyö.....	13
2.2 Lasten ja nuorten päihdekasvatus.....	13
2.2 Varhainen puuttuminen nuorten päihteidenkäyttöön	14
Nuorten päihdemyrkytysten ehkäisyryhmä.....	14
Ankkuri-tiimi.....	15
Vamos Turku.....	15
Etsivä nuorisotyö.....	15
2.3 Pakka – Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy.....	16
2.4 Tupakoimattomuuden edistäminen.....	18
2.5 Alkoholin puheeksiotto ja lyhytneuvonta.....	18
2.6 Uusien huumeaineiden käytön ehkäisy.....	18
2.6 Koulutukset, tapahtumat ja teemapäivät.....	19
3. PÄIHDEPALVELUT 2017	20
3.1. Lasten ja nuorten päihdepalvelut.....	20
3.1.1. Nuorten selviämisasema.....	20
3.1.2. Lasten ja nuorten poliklinikan nuorisopoliklinikka.....	20
3.1.3. Nuorisoasema.....	21
3.2 Raskaana olevien ja äitien päihdepalvelut.....	21
3.2.1. HAL (huumeet, alkoholi, lääkkeet) – poliklinikka.....	21
3.2.2. Ensikoti Pinja.....	22
3.2.3 Avopalveluyksikkö Olivia.....	22
3.3 Päihdehuollon avopalvelut.....	23

3.3.1 Mielenterveystalon omahoitopalvelut	23
3.3.2 Terveysasemien moniammatilliset mielenterveys- ja päihdetiimit.....	23
3.3.3 Turun A-klinikka	23
3.3.4 Päihdepsykiatrian poliklinikka	24
3.3.5 Korvaushoitopoliklinikka	24
3.3.6 Addiktiopoliklinikka	24
3.3.7 Ylläpitohoito terveysasemilla	24
3.3.8 Terveysneuvontapiste Milli	25
3.3.9 Sirkkalan päiväkeskus	25
3.3.10 Terveysasemien päihdevertaisryhmä.....	26
3.3.11 Pilke-ryhmät	26
3.3.12 Lastu-tiimi	26
3.4 Päihdehuollon asumispalvelut.....	27
3.4.1 Asumis- ja päihdepalveluiden sosiaalityö	27
3.4.2 Päihdehuollon tukiasunnot ja tuettu asuminen	27
3.4.3 Päihdehuollon palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen	27
3.4.4 Tilapäinen asuminen: Sillankorva	29
3.5 Päihdehuollon laitospalvelut	29
3.5.1 Vieroitushoito	29
3.5.2 Päihdehuollon laitospalvelut.....	30
3.6 Päivystyspalvelut.....	30
3.6.1 Selviämishoito.....	30
3.6.2 Yhteispäivystyksen mielenterveys- ja päihdeyksikkö	31
4 YHTEENVETO.....	32

Johdanto

Tähän Päihdepalvelujen tilinpäätökseen on koottu Turun kaupungin ja keskeisten yhteistyötahojen päihdetyötä ja päihdepalveluja päihdetyötä koskevia tilasto- ja toimintatietoja vuodelta 2017. Raportti pyrkii antamaan kokonaiskuvan Turun päihdetilanteesta, päihteidenkäytön ennaltaehkäisystä ja päihdeongelmien hoidosta.

Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus seurata kuntansa päihdetilannetta ja tarjota tarpeenmukaisia päihdepalveluita. Kunnan on huolehdittava siitä, että päihdehuolto järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, Päihdehuoltolaki 41/1986)

Vuoden 2017 Päihdepalvelujen tilinpäätöksen rakennetta on päivitetty vastaamaan paremmin ns. kuusikkokuntien mielenterveys- ja päihdepalvelujen raportointia ja samalla sote-tietopakettien rakennetta. Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten, suoritteiden ja asiakasmäärien raportoinnissa ollaan valtakunnallisesti siirtymässä *sote-tietopakettiraportointiin*. Sote-tietopaketit ovat Sitran ja sosiaali- ja terveysministeriön (STM) yhdessä kehittämä raportoinnin malli, jonka tarkoituksena on kattaa kaikki julkisesti rahoitettavat sote-palvelut ja tarjota tiedolla johtamisen väline tulevien sote-alueiden väliseen vertailuun. Tietopaketit tuottavat tilannekuvan kunkin maakunnan väestön käyttämien sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisuudesta. Päihdepalvelujen tilinpäätökseen koottavat tilastot voidaan tulevaisuudessa poimia a) mielenterveys- ja päihdepalvelujen tietopaketista, b) lasten, nuorten ja perheiden tietopaketista, c) päivystyksen tietopaketista sekä d) terveyden edistämisen tietopaketista.

Vuonna 2017 Turun päihdetilanteessa huolenaiheeksi nousivat metamfetamiinin ja muuntohuumeiden käytön lisääntyminen. Alkoholi on kuitenkin edelleen eniten käytetty ja eniten haittoja ja kustannuksia aiheuttava päihde. Erityisesti työikäisten miesten ja ammattioppilaitosten opiskelijoiden alkoholinkäyttö on Turussa runsasta. Nuorten päihteidenkäytössä hälyttävä suuntaus on nuuskan käytön lisääntyminen.

Päihdepalveluissa vuosi toi mukanaan muutoksia Turun psykiatrisen erikoissairaanhoidon yhdistyessä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin 1.5.2017. Samalla Turun kaupungin päihdepsykiatrian yksiköt siirtyivät sairaanhoitopiirin organisaatioon. Muutos on osittain hankaloittanut tiedonkeruuta, eivätkä vuoden 2017 tilasto- ja kustannustiedot ole täysin vertailukelpoisia edellisten vuosien tietoihin.

1 Päihdetilanne Turussa 2017

1.1 Päihteiden vaikutus turkulaisten hyvinvointiin

Päihdeongelmat aiheuttavat suoraan tai välillisesti lukuisia terveyshaittoja, sosiaalisia haittoja ja kustannuksia niin yksilötasolla kuin yhteisön ja koko yhteiskunnan tasolla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Sotkanet-tietokantaan on koottu indikaattorikonaisuuksia, joiden avulla kuntatasolla voidaan seurata päihteidenkäytön vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin ja palvelujen käyttöön sekä ennakoita tulevia päihdehaittoja. Kunnat voivat päihdeavainindikaattoreiden avulla arvioida, mihin suuntaan kuntalaisten terveys ja hyvinvointi ovat kehittymässä ja mihin voimavaroja kannattaa jatkossa suunnata.

Päihteiden vaikutusta hyvinvointiin voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Alkoholilla on merkittävä rooli suomalaisessa väkivaltarikollisuudessa: Noin 80 % henkirikoksista ja 70 % pahoinpitelyistä tehdään alkoholin vaikutuksen alaisena. Kahdessa väkivaltatilanteesta kolmesta joko tekijä, uhri tai molemmat ovat päihtyneitä. Alkoholin vaikutuksen alaisena oleminen voi lisätä, paitsi väkivaltaista käyttäytymistä, myös vaaraa joutua väkivallan uhriksi. Vanhempien päihteidenkäyttö on vakavin yksittäinen lasten pahoinvoinnin syy ja keskeinen taustatekijä lasten kodin ulkopuolisissa sijoituksissa. Selkeitä päihdehaittojen lisääntymisestä kertovia indikaattoreita ovat **alaikäisten huostaanotot, päihtyneenä tehdyt väkivallanteot ja henkirikokset sekä rattijuopumustapaukset**.

Taulukossa 1 on esitetty koko maan ja Turun tilastoja kodin ulkopuolisista sijoituksista, poliisin tietoon tulleista henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista sekä rattijuopumustapauksista 210-luvulla. Tilastojen valossa ollaan menossa oikeaan suuntaan: sijoitusten määrä on kasvanut maltillisesti, henkirikosten määrä laskenut ja rattijuopumusten määrä laskenut. Turun tilanne on kuitenkin kautta linjan huonompi kuin koko maassa keskimäärin.

Taulukko 1. Päihteiden vaikutus hyvinvointiin Turussa ja koko maassa 2010-2017

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)	Koko maa	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)	Turku	1,9	2	1,9	2	2	2	2	2,1
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	Koko maa	6,6	7,9	7,5	7	6,4	6,6	6,6	6,5
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	Turku	9,6	11,4	10	9,1	8,2	8,5	8,4	7,3
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta	Koko maa	3,9	4	3,5	3,3	3,2	3,2	3,1	
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta	Turku	4,2	4,1	3,9	3,5	3,2	3,6	3,6	

© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2018

1.2 Päihdehaittoja ennakoivat tekijät

Päihdeongelmia ja päihteidenkäytön aiheuttamia välillisiä haittoja ja kustannuksia voidaan ennakoida kunnan työttömyysprosentin, toimeentulotukea saaneiden kuntalaisten osuuden, koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten osuuden sekä alkoholikulutuksen muutosten perusteella.

Taulukossa 2 on esitetty päihdehaittoja ennakoivat tekijät Turussa ja koko maassa vuosina 2010–2017. Päihdehaittoja ennakoivat tekijät ovat kehittyneet pääosin hyvään suuntaan, mutta Turussa tilanne on hieman heikompi kuin koko maassa keskimäärin. Alkoholijuomien myynti on ollut laskussa koko 2010-luvun, yhä pienempi osuus nuorista on jäänyt koulutuksen ulkopuolelle ja myös toimeentulotukea saavien turkulaisten osuus on kääntynyt laskuun. Työttömien osuus työvoimasta on kuitenkin kasvanut.

Taulukko 2. Päihdehaittoja ennakoivat tekijät Turussa ja koko maassa 2010-2017

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa	Koko maa	8,1	8,2	7,7	7,6	7,3	7,1	7,1	7
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa	Turku	9	9,1	8,6	8,5	8,1	7,9	7,7	7,7
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	Koko maa	11,4	11,2	10,8	9,4	8,6	8,3	8,3	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	Turku	10,5	10,3	9,8	8,6	7,9	7,8	7,7	
Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista	Koko maa	7	6,9	6,8	7	7,2	7,3	7,2	
Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista	Turku	7,9	7,6	7,4	7,3	7,3	7,4	7,2	
Työttömät, % työvoimasta	Koko maa	10,2	9,4	9,7	11,2	12,4	13,3	13,2	
Työttömät, % työvoimasta	Turku	12,9	12,5	12,8	14,4	15,6	16,7	16,4	

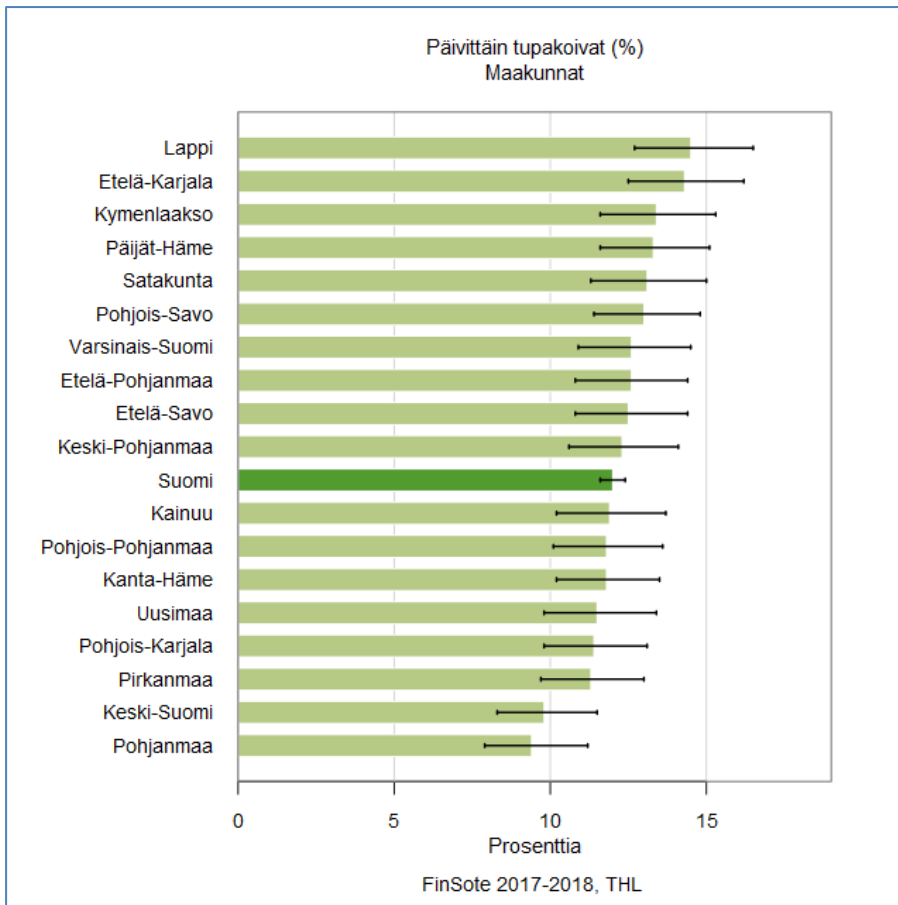
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2018

1.3 Turkulaisten päihteidenkäyttö 2017

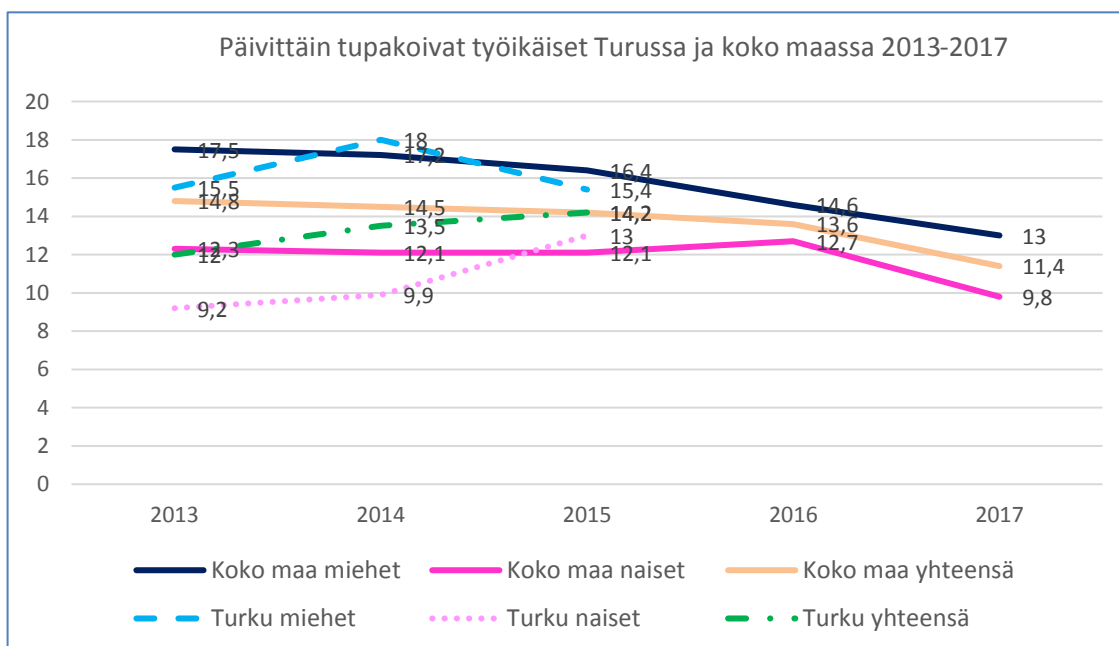
1.3.1 Tupakointi ja tupakkatuotteiden käyttö

Niin turkulaisten kuin kaikkien suomalaisten tupakointi on vähentynyt selvästi 2000-luvulla. Vuonna 1997 päivittäin tupakoi 20–64 -vuotiaista suomalaisista miehistä lähes 30 prosenttia, kun vuonna 2016 vastaava osuus oli 16 prosenttia. Vuonna 2017 vain 11 % suomalaisista tupakoi päivittäin. Perinteisten savukkeiden rinnalle ovat kuitenkin nousseet uudet tupakka- ja nikotiini tuotteet sähkösavukkeet ja nuuska, joista aikuisväestöä koskevaa tilastotietoa ei ole saatavilla. (Tupakointitilasto 2016, Sotkanet 2017.)

Turkulaisten tupakointia koskevat tiedot ovat vuodelta 2015. Varsinais-Suomen osalta vertailutietoa on saatavilla myös vuodelta 2017. **Kuviossa 1** on esitetty päivittäin tupakoiden osuus maakunnittain. Varsinais-Suomessa tupakointi on yleisempää kuin koko maassa keskimäärin. **Kuviossa 2** on esitetty päivittäin tupakoiden työikäisten osuus Turussa ja koko maassa. Vuoden 2015 tilanteessa turkulaisten miesten tupakointi oli kääntynyt laskuun, mutta naisten tupakointi lisääntynyt.

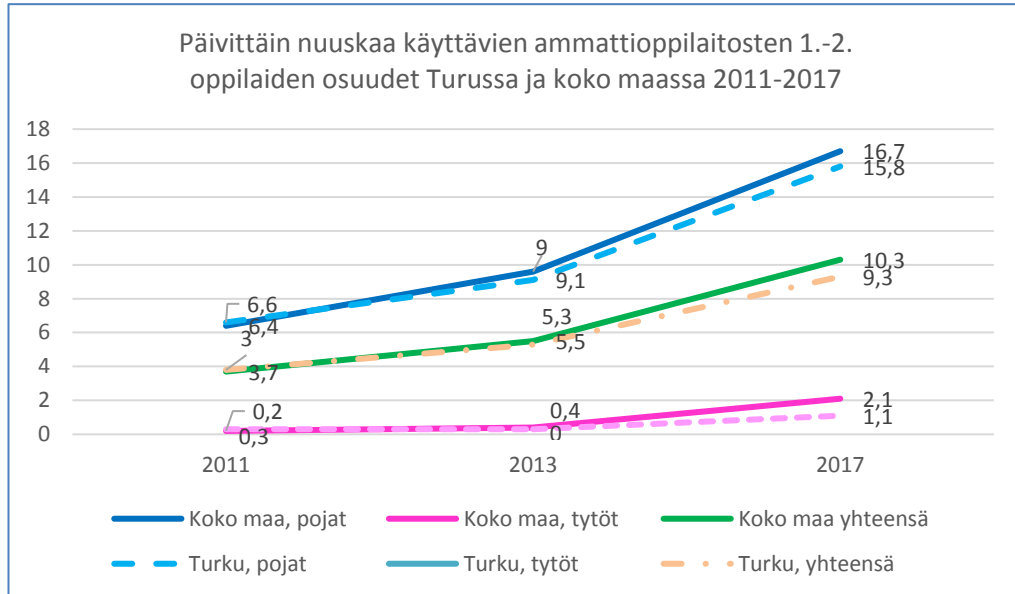

Kuvio 1. Päivittäin tupakoivien osuus työkäisistä eri maakunnissa ja koko Suomessa.
FinSote-tutkimus 2018.

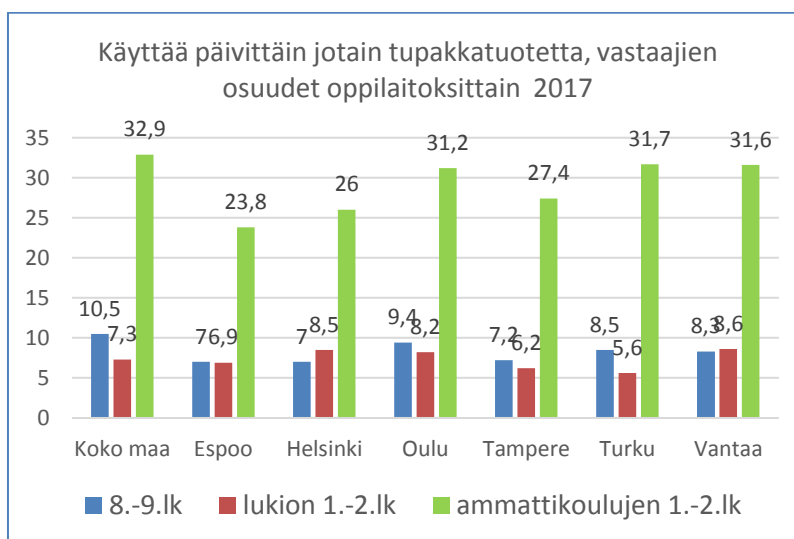
Kuvio 2. Päivittäin tupakoivien työkäisten prosentuaalinen osuus Turussa ja koko Suomessa 2013-2017.
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2018

Nuuskan käyttö on lisääntynyt erityisesti nuorissa ikäluokissa ja poikien keskuudessa. Koko Suomen aikuisväestöstä nuuskaa käyttää noin 2 prosenttia ja Varsinais-Suomen aikuisväestöstä 1,4 prosenttia. (Finsote 2018.). Kouluterveyskyselyn mukaan turkulaisista ammattikoulun 1.-2. vuosikurssin pojista jopa 16 prosenttia käyttää nuuskaa päivittäin. **Kuviossa 3** on esitetty päivittäin nuuskaavien ammattikoululaisten osuudet Turussa ja koko Suomessa.

Kuvio 3. Päivittäin nuuskaa käyttävien ammattioppilaitosten 1.-2. oppilaiden osuudet Turussa ja koko maassa 2011-2017. © THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2018

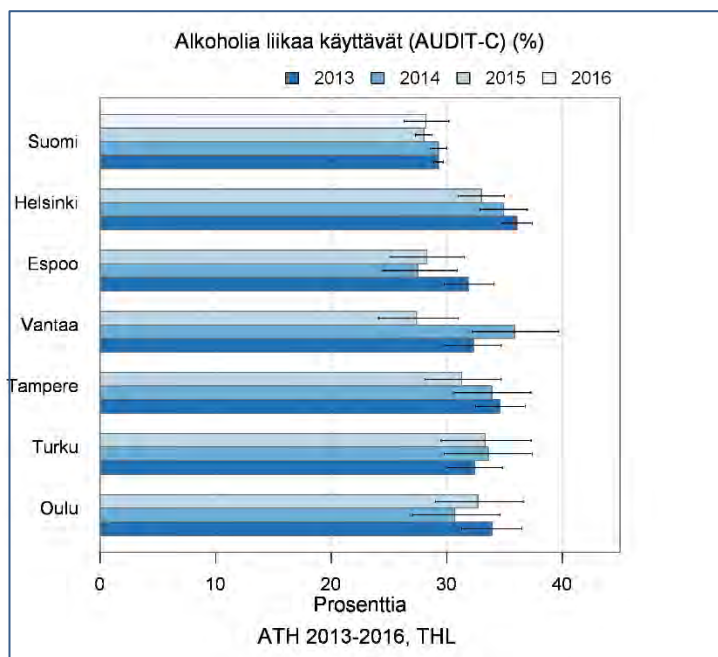
Kuviossa 4 on esitetty päivittäin jotain tupakkatuotetta käyttävien nuorten osuudet koko maassa ja ns. kuusikkokunnissa eli kuudessa suurimmassa kunnassa. Peruskoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta Turun tulokset ovat paremmat kuin koko maassa mutta huonommat kuin muissa kuusikkokunnissa. Turkulaiset lukiolaiset sen sijaan käyttävät tupakkatuotteita ilahduttavan vähän.

Kuvio 4. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävät nuoret 2017

1.3.2 Alkoholin käyttö

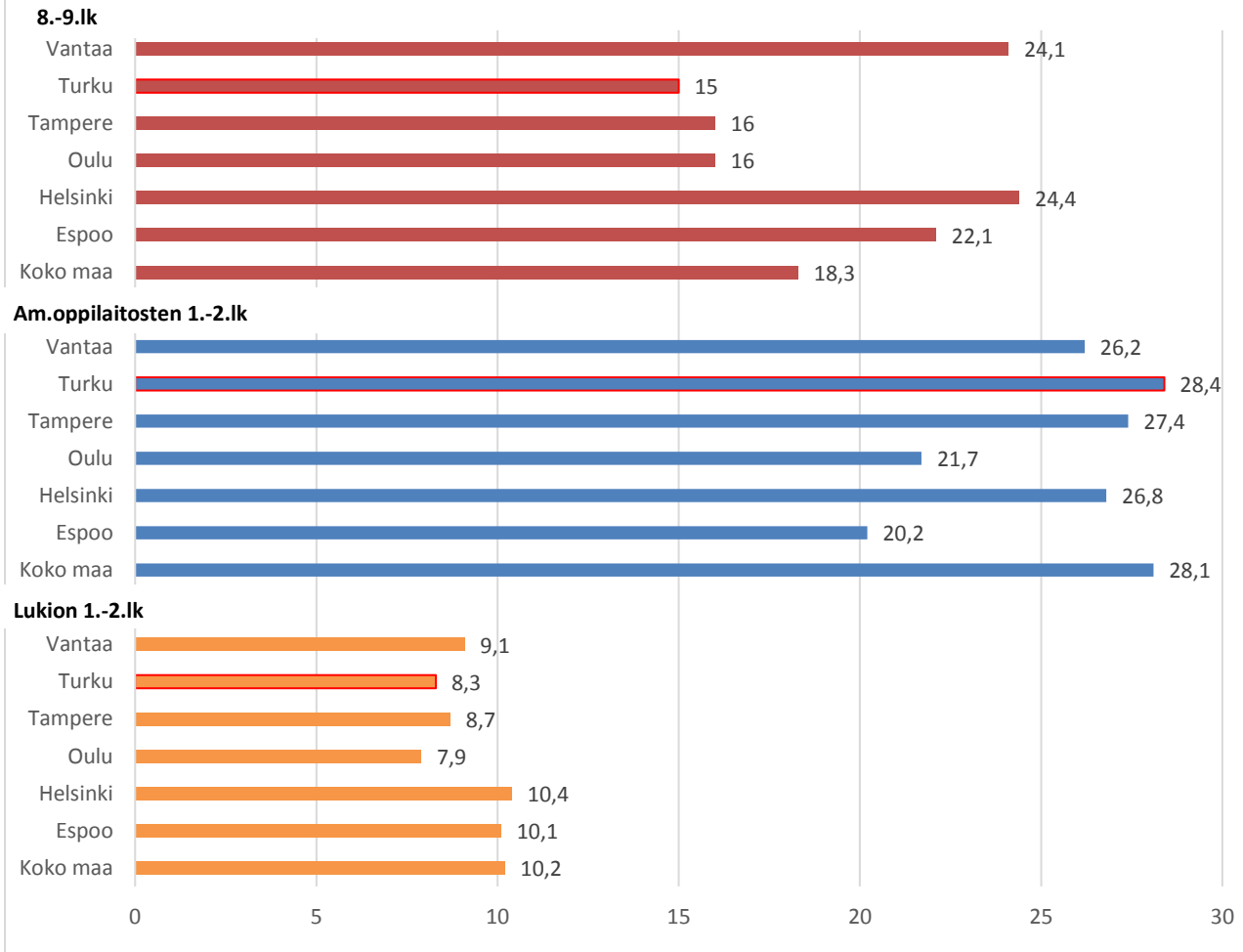
Alkoholi on turkulaisten eniten käyttämä päihde ja myös eniten ongelmia aiheuttava päihde. Erityisesti työikäisten turkulaismiesten alkoholikäyttö on jo pidempään herättänyt huolta, sillä riskirajat ylittävää käyttöä on jopa 42 prosentilla turkulaismiehistä. Koko maassa riskirajat ylitti miehistä 35 prosenttia ja naisista 21 prosenttia. Turun tulokset ovat myös huonommat kuin muissa kuusikkokunnissa (kuvio 5).

Kuvio 5. Alkoholia liikaa käyttävien osuudet koko maassa ja kuusikkokunnissa 2013-2015 (2016). Terveysme.fi/ATH

Runsas alkoholinkäyttö on tyypillistä myös turkulaisille ammattikoululaisille. Kuviossa 6 on esitetty koko maan ja kuusikkokuntien kouluterveyskyselyn tuloksia humalajuomiseen liittyen. Selvästi harvempi turkulainen perusopetuksen 8.-9.-luokkalainen tai lukion 1.-2.-luokkalainen juo tosi humalaan asti verrattuna koko maan tai muiden suurten kuntien tilanteeseen. Ammatillisten oppilaitosten 1.-2-vuosikurssin opiskelijoista sen sijaan lähes joka kolmas juo tosi humalaan kerran kuukaudessa.

"Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa",
vastaajien osuudet oppilaitoksittain 2017

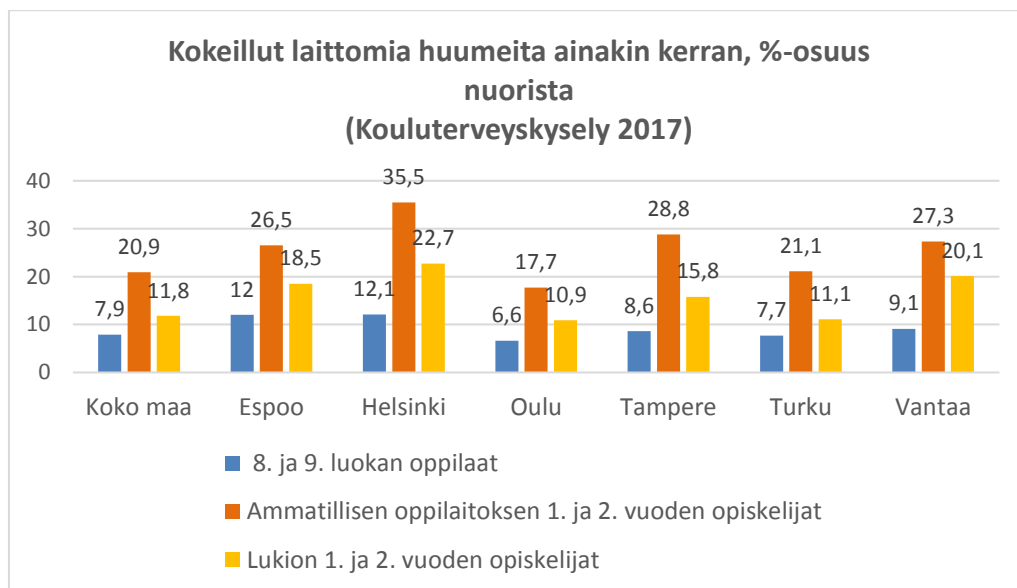
Kuvio 6. "Tosi humalaan" itsensä vähintään kerran kuukaudessa juovien nuorten määrä eri oppilaitoksissa koko maassa ja kuusikkokunnissa 2017. Kouluterveystutkimus 2017

1.3.3 Huumeiden käyttö

Huumeidenkäyttö on yleistynyt ja arkipäiväistynyt koko Suomessa 2000-luvun kuluessa. Turun huumausainetilanne ei ole poikkeuksellisen vakava verrattuna muuhun Suomeen, mutta silti huumausaineiden lisääntyvää käyttöä ja sen aiheuttamia haittoja voidaan pitää huolenaiheena. Poliisin tilastojen mukaan Turussa tehdään huumausainerikoksia hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin, mutta kuitenkin vähemmän kuin pääkaupunkiseudulla.

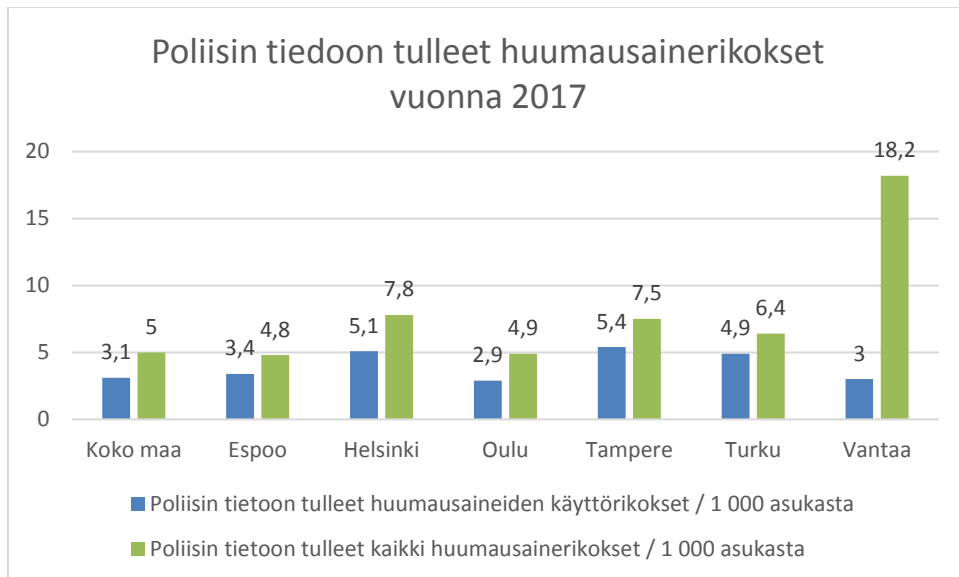
Huumausaineiden käytöstä on hankalaa saada luotettavaa tilastotietoa. Kouluterveyskyselyt ja muut väestökyselyt tuottavat vähintäänkin suuntaa antavaa tietoa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tutkinut vuodesta 2010 lähtien jätevesien huumausainepitoisuuksia. Turussa jätevesitutkimusta on tehty vuodesta 2012 lähtien. Jätevesistä on kuitenkin tunnistettavissa ainoastaan stimulantteja.

Kuviossa 7 on esitetty vuoden 2017 kouluterveyskyselyn nuorten huumeekokeiluja koskevat tilastot koko maassa ja kuusikkokunnissa. Turussa ja Oulussa nuorten huumeekokeiluja on vähemmän kuin muissa suurissa kaupungissa. Turun prosenttiosuudet ovat samalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin: noin 8 % peruskoululaisista, 11 % lukiolaisista ja 21 % ammattikoululaisista on kokeillut jostain laitonta huumausainetta.

Kuvio 7. Laittomia huumeita kokeilleiden nuorten määrä koko maassa ja kuusikkokunnissa vuonna 2017. © THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2018

Kuviossa 8 on esitetty poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten määrä tuhatta asukasta kohden koko maassa ja kuusikkokunnissa vuonna 2017. Tässä vertailussa Turku sijoittuu selvästi huomnommin: käyttörikosten osalta Turku on kolmannella sijalla kuusikkokunnista, kaikkien huumausainerikosten osalta Turku on neljäs kuusikkokunnista.

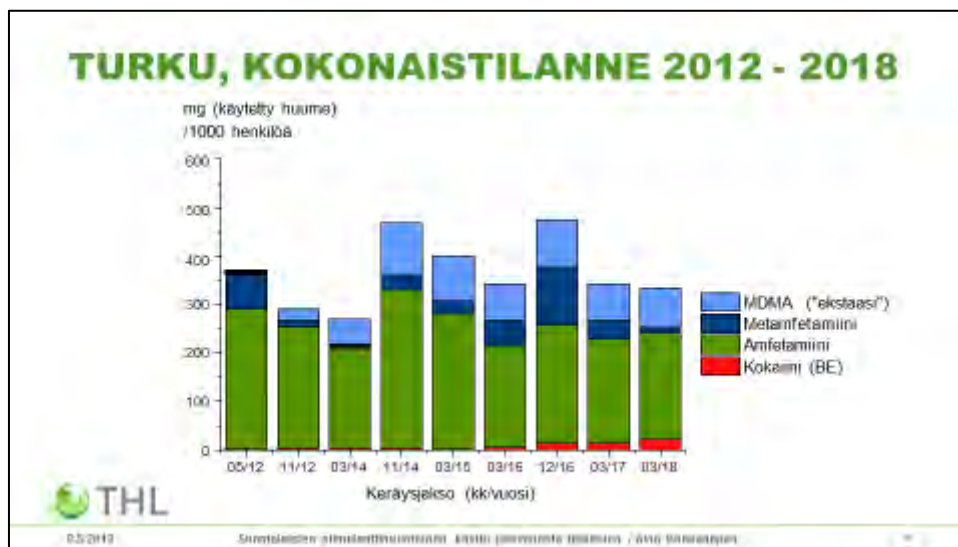

Kuvio 8. Poliisiin tietoon tulleet huumausainerikokset ja huumausaineiden käyttöririkokset koko maassa ja kuusikkokunnissa vuonna 2017.

© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2018

Terveystieteiden tutkimuskeskus on tutkinut vuodesta 2010 lähtien jätevesien huumausainepitoisuuksia. Valtakunnalliseksi tutkimus laajentui vuonna 2012. Jätevedestä on mahdollista tutkia stimulanttipitoisuuksia eli tutkimus antaa tietoa koko väestön amfetamiinin, kokaiinin, metamfetamiinin ja ekstaasin (MDMA:n) käytöstä.

Kuviossa 9 on esitetty Turun alueen tulokset jätevesitutkimuksesta vuosina 2012-2017. Jätevesi kerätään Turun Kakolanmäen jätevesipuhdistamosta, johon tulevat jätevedet Turun lisäksi myös Kaarinasta, Raisiosta, Liedosta, Naantalista, Paimiosta, Maskusta, Pöytyältä, Mynämäeltä, Ruskolta, Nousiaisista, Aurasta, Marttilast ja Oripäästä.

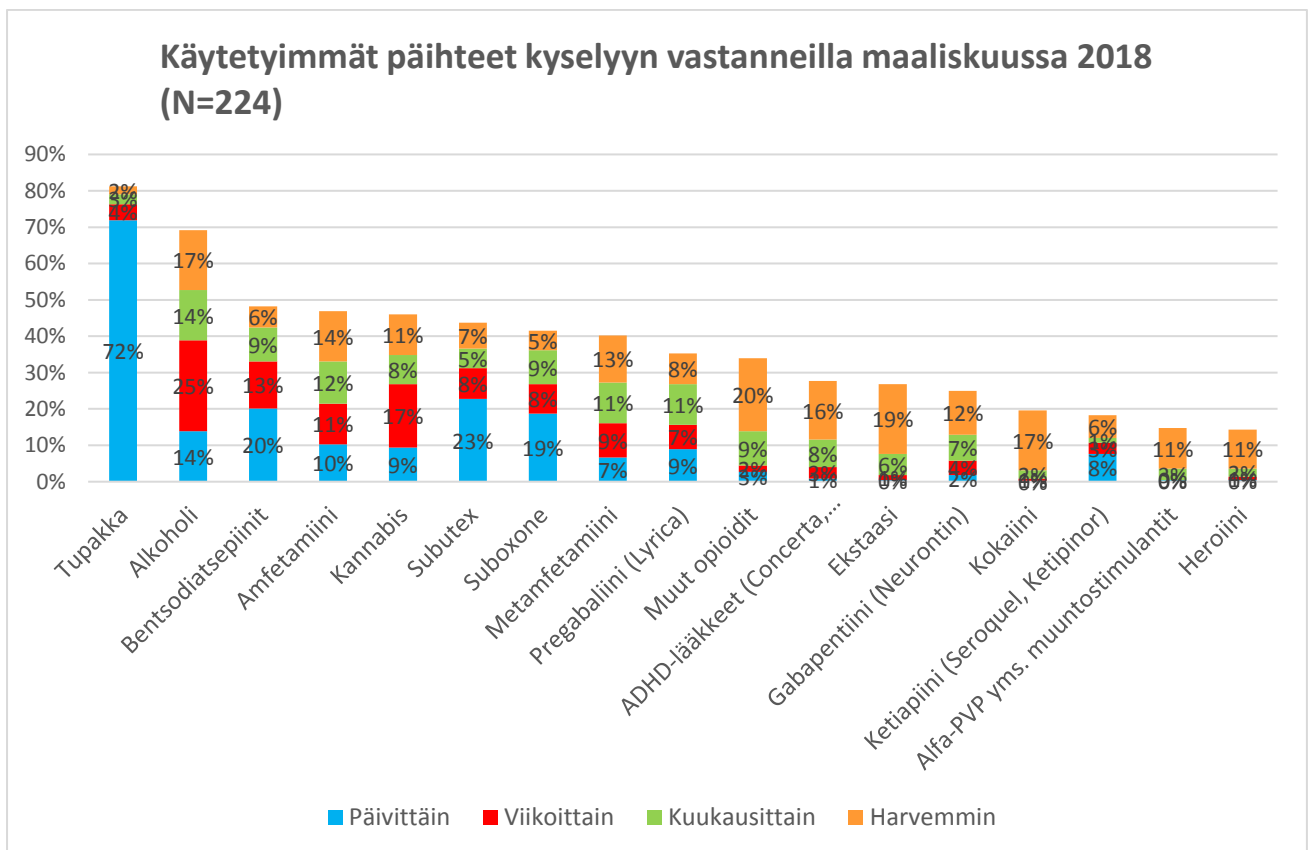
Kuvio 9. Jätevesitutkimusten tulokset / Kakolanmäen vedenpuhdistamo 2012 – 2018

© THL, Aino Kankaanpää

Selvästi käytetyin stimulantti on 2010-luvulla ollut amfetamiini. Vuonna 2016 jätevesitutkimuksissa näkyi metamfetamiinin käytön huomattava lisääntyminen, mutta vuonna 2017 ja edelleen maaliskuussa 2018 metamfetamiinin osuus on pienentynyt. Sen sijaan kokaiinin käyttö näyttäisi olevan kasvussa, vaikka määrät ovatkin vielä pieniä. Sama trendi näkyy myös jätevesitutkimuksen valtakunnallisissa tuloksissa.

Syksyllä 2017 turkulaiset päihdepalveluyksiköt toteuttivat pienimuotoisen kyselyn omalle asiakaskunnalleen käytetyistä päihdeaineista. Kysely toistettiin maaliskuussa 2018 samanaikaisesti jätevesitutkimusten kanssa. Tarkoituksena on ollut selvittää näkyvätkö jätevesitutkimuksen trendit myös päihdepalveluiden asiakkaiden päihdeidenkäytössä. Kysely toteutettiin Millissä, Sirkkalan päiväkeskuksessa, Elokololla, Sillankorvassa, A-klinikalla, Nuorisoasemalla ja Vieroitushoitoyksikössä.

Kuviossa 10 on esitetty kyselyvastaajien vastaukset kysymykseen mitä pähteitä käytät. Vastausvaihtoehdot olivat ”päivittäin”, ”viikoittain”, ”kuukausittain” ja ”harvemmin” (sekä ”ei koskaan”). Tupakka ja alkoholi olivat käytetyimmät pähteet myös näillä vastaajilla, kolmannella sijalla olivat bentsodiatsepiini-lääkkeet. Laittomista huumausaineista käytetyimpiä olivat amfetamiini, kannabis, buprenorfiini Subutex ja Suboxone sekä metamfetamiini.

Kuvio 10. Turkulaisille päihdepalveluiden asiakkaille tehdyn kyselyn tulokset.

2 Ehkäisevä päihdetyö Turussa 2017

Ehkäisevä päihdetyö on päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisyä ja vähentämistä. Työn tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja päihdehaittoja sekä edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Ehkäisevä päihdetyö kohdistuu alkoholiin, huumausaineisiin, tupakkaan ja muihin päihtymiseen käytettyihin aineisiin. Rahapeliriippuvuus ja muut toiminnalliset riippuvuudet kuuluvat myös työn piiriin.

Ehkäisevän päihdetyön laki velvoittaa kuntia huolehtimaan ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan. Yhtenä kunnan lakisääteisenä tehtävänä on seurata kunnan päihdeoloja ja järjestää tarpeen mukaisia toimia ja päihdepalveluja. Kunnan tehtävänä on huolehtia päihdehaittojen vähentämisestä laaja-alaisesti sekä omilla toimillaan että yhteistyössä järjestöjen, poliisin, alkoholi- ja tupakkalain valvontaviranomaisten sekä elinkeinoelämän kanssa.

2.1 Ehkäisevän päihdetyön koordinointi ja järjestöyhteistyö

Turussa ehkäisevän päihdetyön koordinointi kuuluu kaupungin hyvinvointitoimialalle, mutta ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan lisäksi erityisesti sivistystoimialan ja vapaa-aikatoimialan toiminnassa sekä järjestöissä ja yhdistyksissä. Työtä tehdään ehkäisevän päihdetyön lain ja toimintaohjelman mukaisesti ja laajan yhteistyöverkoston tuella. Keskeisiä osa-alueita ehkäisevässä päihdetyössä ovat lasten ja nuorten päihdekasvatus, varhainen puuttuminen nuorten päihteidenkäyttöön, työikäisten ja ikääntyneiden alkoholin käytön puheeksiotto ja mini-interventio, tupakoimattomuuden edistäminen, tiedottaminen ja kouluttaminen päihdeasioissa sekä yhteisötason ehkäisevä päihdetyö eli PAKKA-toimintamallin toteuttaminen. Lisäksi tärkeä osa ehkäisevää päihdetyötä ovat erilaiset toimintaryhmät ja vertaistuki.

Taulukko 3. Ehkäisevän päihdetyön kustannukset

	2015	2016	2017
Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio	46 497*	64 097	82 945
Avustukset ehkäisevän päihdetyön yhdistyksille	110 650	95 300	84 350
Erityisavustukset ehkäisevän päihdetyön yhdistyksille (uusi avustusmuoto 2017)	-	-	1 000
Yhteensä	157147	159397	168 295

* Vuonna 2015 ehkäisevän päihdetyön toinen työntekijävakanssi ollut osan vuotta täyttämättä

2.2 Lasten ja nuorten päihdekasvatus

Päihdekasvatusta ja -valistusta toteutetaan osana koulujen opetusta niin koulujen omana toimintana kuin yhteistyössä järjestöjen kanssa. Keskeisiä järjestökumppaneita päihdekasvatuksessa ovat Ehyt ry, Raide ry, Etra ry sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Selvä elämä -ohjelma.

Päihdetietoa ja -taitoa

Koulujen toteuttaman päihdekasvatuksen tueksi Turussa on kehitetty ”Päihdetietoa ja -taitoa”-malli. Toimintamallissa kaupungin ehkäisevän päihdetyön työntekijät kouluttavat sosiaali- ja terveysalan ja nuorisotalan opiskelijoita ohjaamaan päihdeaiheisia oppitunteja Turun alakoulujen kuudesluokkalaisten. Tarkoituksena on sekä perehdyttää tulevia sosionomeja ja yhteisöpedagogeja ehkäisevään päihdetyöhön että tarjota Turun perusopetukseen tukea kattavan ja laadukkaan päihdekasvatuksen toteuttamiseksi. Kuudesluokkalaisten oppituntikokonaisuuden tavoitteena on antaa perustietoa päihdeaineista ja vahvistaa lasten ajatuksia siitä, miksi päihteitä ei kannata kokeilla tai käyttää. Oppituntien pääpaino on päihdekokeilulta suojaavien tekijöiden kuten itsetunnon vahvistamisen ja kieltäytymistaitojen tukemisessa erilaisten toiminnallisten harjoitusten avulla.

Päihdetietoa ja -taitoa -toimintamallia toteutetaan hyvinvointitoimialan, sivistystoimialan, Turun ammattikorkeakoulun, Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin yhteistyönä.

Vuonna 2017 Päihdetietoa ja -taitoa oppituntikokonaisuus pidettiin 21:ssä koulussa ja 42:ssä luokassa.

2.2 Varhainen puuttuminen nuorten päihteidenkäyttöön

Varhaista puuttumista nuorten päihdekokeiluihin ja muihin nuoruuden haasteisiin tehdään osana eri ammattialojen työtä niin kouluissa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, nuorisotyössä kuin muissa nuoria kohtaavissa palveluissa. Keskeinen varhaisen puuttumisen malli Turussa on poliisin ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö, jossa poliisin kiinniottamat päihtyneet turkulaiset alaikäiset ohjataan aina lasten ja nuorten poliklinikan nuorisopoliklinikalle. Nuorisopoliklinikan tiedot löytyvät tämän raportin luvusta 3.2.1. Muita varhaisen puuttumisen toimintoja Turussa ovat mm. Ankkuri, Vamos ja etsivä nuorisotyö.

Nuoria kohtaavat viranomaiset tapaavat säännöllisesti viranomaispalavereissa eli Vipa-palavereissa. Vipa-kokousten koollekutsujana toimii Turun Nuorisopalvelut.

Nuorten päihdemyrkytysten ehkäisyryhmä

Turussa toimii päihdehoidon ja ehkäisevän päihdetyön asiantuntijoista koottu nuorten päihdemyrkytysten ehkäisyryhmä (**Myky-ryhmä**), jonka tehtävänä on reagoida kentältä nouseviin tarpeisiin nuorten päihteidenkäytön ehkäisemiseksi. Ryhmään kuuluivat vuonna 2017 Lounais-Suomen poliisi, Turun kaupungin vapaa-aikatoimialan nuorisopalvelut, Turun kaupungin hyvinvointitoimialan ehkäisevä päihdetyö ja lasten ja nuorten poliklinikan nuorisopoliklinikka, A-klinikkasäätiön Turun nuorisosaema, Varsinais-Suomen Sininauha ry:n Polku – etsivä nuorisotyö, Mannerheimin lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri ja VAMOS Turku.

Ankkuri-tiimi

Ankkuri-toiminnassa poliisi ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset työskentelevät alle 18-vuotiaiden rikoksen tekijöiden ja uhrien kanssa. Ankkurissa työskennellään myös lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden kanssa. Ankkuritoiminnan tehtävänä on myös radikalisoitumisen ennaltaehkäisy. Ankkuri-tiimin asiakkuus ei vaadi rikosilmoitusta. Yhteydenottaja voi olla nuori itse, vanhempi, koulu tai muu viranomainen.

Ankkurissa kohdattiin vuonna 2017 yhteensä 170 alle 18-vuotiaasta rikoksen uhria tai tekijää. Näiden lisäksi asiakkaana oli 14 perheväkivalta-perhettä ja 23 muuta tapausta. Ankkurin toiminta koskee ainoastaan turkulaisia nuoria.

Päihdeisiin liittyviä rikoksen uhreja tai tekijöitä oli vuoden 2017 aikana 12 henkilöä. Päihdeilmoituksen vuoksi Ankkuriin ohjautuvia nuoria on vähän, koska poliisi ohjaa nuoret suoraan Lasten ja nuorten poliklinikan Nuorisopoliklinikalle.

Vamos Turku

Vamos on Helsingin Diakonissalaitoksen kehittämä toimintamalli 12–29 -vuotiaiden nuorten tukemiseen erilaisissa elämän haasteissa. Palvelu on nuorille suunnattua yksilö- ja/tai ryhmävalmennusta, jonka tavoitteena on vahvistaa nuoren voimavaroja ja tukea häntä kiinnittymään tarvitsemiinsa palveluihin, kouluun, opiskeluun, työelämään tai niihin valmentavaan toimintaan. Vamoksen työote on jalkautuva ja nuoren kanssa voidaan tavata joko toimistolla, mennä yhdessä toimittamaan asioita tai tarpeen mukaan vaikka voidaan valmennus viedä myös nuoren kotiin.

Nuoret ohjautuvat Vamokseen mm. koulujen ja oppilaitosten, sosiaalityön, terveydenhuollon tai kolmannen sektorin toimijan kautta. Nuori tai hänen läheisensä voi myös suoraan ottaa yhteyttä Vamokseen. Yhteydenoton aiheena on ollut mm. nuoren yksinäisyys, koulukiusaaminen, päihteiden käyttö, koulunkäyntiin liittyvät ongelmat/motivaation puute, sosiaaliset haasteet ja palveluiden ulkopuolella oleminen. Vamokseen ei tarvita lähetettä tai diagnoosia ja toiminta on nuorelle sekä hänen perheelleen täysin maksutonta.

Vuonna 2017 Vamos Turussa oli aktiivisessa työskentelyssä (yksilö-, ryhmä ja yhteisövalmennus) 356 nuorta.

Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tavoitteena on auttaa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Turussa etsivää nuorisotyötä toteutetaan Turun kaupungin nuorisopalveluiden ja järjestöjen yhteistyöllä. Etsivää nuorisotyötä tekevät Turun kaupungin Komppi, Varsinais-Suomen Sininauha ry:n Polku, A-klinikkasäätiön Nuorisosaama sekä ruotsinkielinen Ungdomsverstaden Troja.

Etsivät nuorisotyöntekijät tukevat nuorta eri keinoin. Toiminta voi sisältää esimerkiksi ryhmätoimintaa, tulevaisuus-työskentelyä, palveluohjauksia, starttivalmennusta, viranomaisverkon luomista, asumispalveluja ja ohjausta toisille etsiville. Valtaosa etsivien kohtaamista nuorista on työttömiä tai ”ajelehtivia” nuoria. Nuoret tulevat etsivän nuorisotyön piiriin joko itse tai läheisten kautta, sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden viranomaisten kautta tai esimerkiksi oppilaitosten kautta. Kompin ja Polun asiakkaissa näkyvät myös katutyön kautta alkaneet asiakkuudet.

Vuonna 2017 etsivä nuorisotyö on ollut yhteydessä 562 nuoreen, heistä tavoitettu 65 % (365). Valtaosa (83 %) tavoitetuista nuorista on 16-25 –vuotiaita. Lain puitteissa on palveluun tullut yhteensä 71 nuorta eli 19 %.

Taulukko 4. Etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret 2016-2017

	2016	2017
Komppi	133	198
Troja	59	43
Polku	81	53
Nuorisoasema	74	71
yhteensä	347	365

2.3 Pakka – Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy

Pakka-toiminta on ehkäisevän päihdetyön toimintamuoto, jonka avulla pyritään vaikuttamaan paikallisesti yhteisöön päihdehaittojen vähentämiseksi. Pakka-toiminnassa päihdehaittoja pyritään vähentämään vaikuttamalla sekä päihteiden kysyntään että tarjontaan. Toimintaa koordinoi Turun kaupunki ja siinä ovat mukana Lounais-Suomen poliisi, Lounais-Suomen aluehallintovirasto / alkoholihallinto, paikalliset anniskeluravintolat ja vähittäiskauppiat, Palvelualojen ammattiliitto PAM, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri, Turun kaupungin ehkäisevä päihdetyö, ammatillinen koulutus ja etsivä nuorisotyö. Työskentely jakaantuu vähittäiskaupan tarjontatyöryhmään ja anniskelun tarjontatyöryhmään. Tarjontatyöryhmien toimintaa koordinoi Turun kaupungin ehkäisevä päihdetyö. Työryhmät kokoontuivat vuoden 2017 aikana yhteensä kuusi kertaa.

Pakka-toiminnan konkreettisia toimenpiteitä ovat vähittäismyynnin ja anniskelun työntekijöiden koulutukset sekä alkoholin (tupakan ja rahapeliin) ostokokeet ja asiakasarvioinnit. Vuonna 2017 Turun Pakka-toiminnassa toteutettiin alkoholin ostokokeet sekä vähittäiskaupoissa että anniskeluravintoloissa. Lisäksi Turun kaupunki liittyi mukaan niin sanottuun alkoholilupien paikalliseen lupalausuntoyhteistyöhön Valviran ja alkoholihallinnon yhteistyöhön.

Vähittäiskaupan ostokokeet

Vähittäiskaupan ostokokeita Turussa on toteutettu vuodesta 2015 lähtien. Vuoden 2017 aikana Pakka-toiminnassa toteutettiin alkoholin ostokokeet yhteistyössä Turun ammatillisen koulutuksen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin kanssa. Alkoholin ostokokeissa nuoren näköiset täysi-ikäiset henkilöt yrittävät ostaa pienen määrän alkoholia ilman henkilöllisyyspapereita. Päivittäistavarakauppioiden liitto suosittelee henkilöllisyyspapereiden tarkastamista alle 30-vuotiaan näköisiltä henkilöiltä, Alkossa suosituskäyrä on 25 vuotta. Ostokokeiden tulosten myötä saadaan tietoa vähittäismyynnin omavalvonnan tilasta ja pystytään kehittämään toimintaa tulosten mukaisesti.

Taulukossa 5 on esitetty Pakka-toiminnan vähittäiskaupan ostokokeiden tulokset 2015–2017. Alkoholin myynti ilman henkilöllisyystodistusten tarkistamista on vähentynyt selkeästi ja henkilöllisyys tarkistetaan entistä useammin. Kuitenkin edelleen viidesosa (20 %) kaupoista myy alkoholia nuorille ilman henkilöllisyyden tarkistamista.

Taulukko 5. Pakka ostokokeiden tulokset 2015-2017 :

	2015	2016	2017
Hypermarketit (6 kpl)	44 %	50 %	11 %
Supermarketit (14 kpl)	47 %	41 %	17 %
Pienet marketit (17 kpl)	54 %	45 %	36 %
Kioskit (5 kpl)	53 %	39 %	13 %
Huoltamot (6 kpl)	83 %	75 %	28 %
Alkot (8 kpl)	40 %	33 %	0 %
Yhteensä	52 %	45 %	20 %

Anniskelun ostokokeet

Pakka-toiminnan anniskelun ostokokeissa selvitetään, kuinka helposti nuori asiakas pääsee ravintolaan ja saa ostettua alkoholia ilman henkilöllisyystodistusta. Anniskelun ostokokeissa täysi-ikäiset, mutta nuoren näköiset opiskelijat pyrkivät ravintolaan sisään ja sisään päästyään ostavat alkoholia. Alkoholia ei juoda, vaan juomat jätetään pöytään ja poistutaan ravintolasta. Anniskelun ostokokeita on pilotoitu ja mallinnettu THL:n tuella Porissa vuonna 2016. Turussa anniskelun ostokokeet toteutettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2017.

Alkoholilain mukaan alaikäiselle ei saa myydä alkoholia ja ravintoloilla on oikeus tarkistaa asiakaidensa henkilöllisyys. Valviran ohjeistuksen mukaan nuoren asiakkaan ikä on hyvä tarkistaa aina, ellei varmuudella tiedetä hänen olevan 18 vuotta täyttänyt. Pakka-ostokokeiden tavoitteena kiinnittää ravintoloiden huomio vastuulliseen anniskeluun sekä myötävaikuttaa asennemuutokseen nuorten alkoholinkäytön vähentämiseksi.

Turun ostokokeissa alkoholia saatiin ostettua 8 prosentissa koeostoyrityksistä. Porissa vuotta aiemmin tulos oli 38 %. Turun tuloksia voidaan siis pitää hyvinä. Erityisesti ravintoloiden järjestyksenvalvojen ja ovimiesten tekemä valvonta on tehokasta: kukaan järjestyksenvalvojista ei päästänyt nuoria sisään ilman henkilöllisyystodistusta.

Alkoholilupien paikalliset lausunnot

Valvira ja aluehallintovirastot ovat yhteistyössä THL:n kanssa kehittäneet sähköisen lausuntojärjestelmän, jonka avulla alkoholilupaviranomaiset voivat pyytää kunnan ehkäisevää päihdetyöstä vastaavalta taholta lausuntoja alkoholilupaasioissa. Turun kaupunki liittyi mukaan paikallisten lupalausuntojen järjestelmään alkuvuodesta 2017.

Paikallisen ehkäisevän päihdetyön lausunnot auttavat alkoholihallintoa huomioimaan mahdolliset alkoholilain mukaiset rajoittamis- tai kieltotarpeet. Ehkäisevän päihdetyön lausuntoja pyydetään alkoholilupaprosessin yhteydessä, kun kyseessä on täysin uusi anniskelupaikka tai ulkotarjoilualue tai merkittävä muutos aikaisempaan lupaan Alkoholilupa voi vaikuttaa esimerkiksi koulun tai päiväkodin läheisyys tai asukkaille aiheutuvat haitat. Lupalausuntoprosessin tarkoituksena on varmistaa yhteistyö alkoholihaittojen ehkäisyssä ja lisätä elinkeinonharjoittajien tietoisuutta toimintaympäristöstään.

2.4 Tupakoimattomuuden edistäminen

Tupakoimattomuuden edistämistä ja nikotiiniuotteiden vähentämistä toteutetaan Turussa kaupungin hyvinvointitoimialan ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin yhteistyössä sekä eri järjestöjen toimintana. Toimintaan liittyy nikotiiniuotteiden vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa sekä terveydenhuollossa tapahtuva nikotiiniuotteista vieroittautumisen tuki.

Vuonna 2017 ajankohtaisia asioita olivat terveydenhuollon *Tupakoimattomana leikkaukseen* –toimintamallin käyttöönotto ja aiheeseen liittyvä koulutus terveyskeskuslääkäreille. Tupakoimattomana leikkaukseen –toimintamallissa tavoitteena on ottaa tupakointi puheeksi kaikkien potilaiden kanssa ja tukea leikkauksen arviointiin lähetettäviä potilaita lopettamaan tupakointi ennen leikkausta. Tutkimusten mukaan tupakoinnin lopettaminen n. 2 kk ennen leikkausta / toimenpidettä edistää toipumista ja paranemista. Tupakointi voi olla peruste perua tai siirtää leikkaus.

Lisäksi vuonna 2017 järjestettiin luento raskaana olevien savuttomuuden tukemiseksi, laajennettiin kouluterveydenhuollon ohjeistusta koskemaan myös nuuskaa sekä osallistuttiin maailman tupakatomaan päivään.

2.5 Alkoholin puheeksiotto ja lyhytneuvonta

Alkoholin riski- ja ongelmakäyttöön puuttuminen on tehokkain tapa ehkäistä päihdehaittoja ja niistä aiheutuvia kustannuksia. Alkoholin käytön lyhytneuvonta eli mini-interventio on maailmanlaajuisesti tutkittu ja kustannustehokkaaksi todistettu ehkäisevän päihdetyön menetelmä. Vahvin tutkimusnäyttö lyhytneuvonnan tehosta on alkoholin käytön osalta terveydenhuollossa. Vuonna 2017 THL antoi suosituksen alkoholin puheeksiotosta ja mini-interventiosta myös sosiaalihuollon palveluissa.

Alkoholin käytön lyhytneuvonnan eli mini-intervention avulla ammattilainen pyrkii tukemaan potilasta tai asiakasta alkoholin käytön vähentämisessä silloin, kun käyttö on runsasta, mutta siitä ei ole vielä ehtinyt aiheutua mainittavia haittoja. Lyhytneuvontaa ei siis kohdisteta ongelmakäyttäjiin vaan riskikäyttäjiin.

Vuonna 2017 Turun kaupungin hyvinvointitoimialalla panostettiin erityisesti ikääntyneiden alkoholin käytön puheeksiottoon ja yli 65-vuotiaiden alkoholimittarin käyttöönottoon. Lääkärit koulutettiin aiheeseen lääkärimoimiosissa, lisäksi asiasta järjestettiin koulutusta terveysasemien hoitajakokouksissa.

Tietojärjestelmistä ei toistaiseksi ole mahdollista saada tilastoja siitä, kuin paljon puheeksiottoja tai lyhytneuvontaa on tehty.

2.6 Uusien huumausaineiden käytön ehkäisy

THL:n jätevesitutkimuksissa havaittiin vuonna 2016 metamfetamiini-pitoisuuksien huomattavaa kasvua niin Turussa kuin muualla Suomessa. Lisäksi uudet muuntohuumeet ovat herättäneet huolta päihdetyön toimijoissa. Keväällä 2017 Turun hyvinvointitoimialan, A-klinikka Oy:n ja muiden päihdepalveluiden toimijat verkostoituivat ja lähtivät pohtimaan miten uusien huumausaineiden aiheuttamia haittoja voitaisiin ennakoida ja ehkäistä. Työryhmä kokosi esitemateriaalin ja infopakettin päihteidenkäyttäjille ja riskiryhmille sekä järjesti koulutusta päihteidenkäyttäjiä kohtaaville ammattilaisille. Lisäksi tehtiin kysely turkulaisille huumeidenkäyttäjille.

2.6 Koulutukset, tapahtumat ja teemapäivät

Koulutukset

Päihdealan koulutuksia järjestettäessä Turun kaupungin tärkein on Varsinais-Suomen päihdekoulu-
tustyöryhmä eli **Halko-ryhmä**. Halko on alun perin A-klinikkasäätiön Huugo-projektissa koottu
ryhmä, jonka tehtävänä on kartoittaa Varsinais-Suomessa päihdekoulutuksen tarvetta, järjestää alu-
eellisesti tarkoituksenmukaisia koulutuksia sekä tiedottaa päihdekoulutuksista. Koulutuksia järjes-
tetään ryhmän toimesta sekä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Halko-ryhmän jäsenet ovat alu-
een päihdehoitoyksiköiden edustajia ja muita asiantuntijoita.

Päihdetyön ja ehkäisevän päihdetyön koulutusten tiedot löytyvät taulukosta 6.

Taulukko 6. Vuonna 2017 järjestetyt päihdekoulutukset

Järjestäjä	Koulutus	Ajankohta	Osallistuja- määrä
Turun Hyvinvointitoimiala	Ikääntynyt potilas, alkoholi ja lääkkeet?	25.1.2017	50
Halko-ryhmä	Päihdeasiakkaan kohtaaminen	6.4.2017	250
Ehyt ry ja Turun hyvinvointitoimiala	Ikääntyneet ja päihteet	6.11.2017	30
Turun hyvinvointitoimiala	Mitä ovat metamfetamiini ja alfa-pvp?	20.11.2017	285
Turun hyvinvointitoimiala	Nuoren motivointi muutokseen	marraskuu 2017	8
		Yhteensä	623

Ehkäisevän päihdetyön viikko

Viikolla 45 vietettiin valtakunnallista **ehkäisevän päihdetyön viikkoa** teemalla ”Ennen kuin on liian myöhäistä”. Yhteistyössä järjestöjen ja yhdistysten kanssa järjestettiin luento ikääntyneiden päih-
teidenkäytöstä Lounatuulet –yhteisötilassa.

3. Päihdepalvelut 2017

Turun päihdepalveluiden organisoinnissa tapahtui muutoksia vuonna 2017, kun kaupungin psykiatrisen erikoissairaanhoidon yhdistyi Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin psykiatrisiin. Tällöin Turun kaupungin mielenterveys- ja päihdepalveluihin kuuluneet päihdepsykiatrian poliklinikka ja osasto siirtyivät sairaanhoitopiirille, ja samalla kaupungin asumis- ja päihdepalvelut siirtyivät terveyspalveluista perhe- ja sosiaalipalveluihin. Muutokset astuivat voimaan 1.5.2017.

Tässä raportissa päihdepalvelut esitetään Sitran sote-palvelupakettijaottelun mukaisesti eikä organisaatiokohtaisesti. Samaa jaottelua käytetään myös heinäkuussa 2018 ilmestyneessä Kuusikkokuntien päihde- ja mielenterveyspalveluiden raportissa. Kustannustietojen osalta esitetään ainoastaan välittömät toimintakulut, ei välillisiä kustannuksia.

3.1. Lasten ja nuorten päihdepalvelut

Turkulaisille lapsille ja nuorille tarkoitettuja päihdepalveluita ovat Turussa nuorten selviämisasema, lasten ja nuorten poliklinikan nuorisopoliklinikka ja Turun nuorisoasema. Nuorten selviämisaseman ja nuorisopoliklinikan asiakkaat ovat alaikäisiä. Turun nuorisoaseman ikärajasuositus on 16-25 vuotta, joten siellä asioi alaikäisten lisäksi myös täysi-ikäisiä nuoria. Lisäksi päihteitä käyttäviä nuoria kohdataan ja hoidetaan sosiaalipalveluissa lastensuojelun ja sijaishuollon palveluissa.

3.1.1. Nuorten selviämisasema

Nuorten selviämisasema toimii poliisilaitoksen putkatiloissa kouluvuoden aikana perjantai- ja lauantai-iltoina. Toiminnan organisoivat Turun kaupungin hyvinvointitoimialan lasten ja nuorten poliklinikka. Nuorten selviämisaseman toiminnan tarkoituksena on auttaa nuorta tilanteessa, jossa hän on päihteiden vaikutuksesta menettänyt käyttäytymisensä kontrollin ja vaarassa vahingoittaa itseään tai toista ihmistä. Selviämisaseman turkulaiset asiakkaat ohjataan jatkotoimenpiteitä varten Lasten ja nuorten poliklinikan nuorisopoliklinikalle. Jokaisesta nuoresta tehdään myös lastensuojeluilmoitus.

Taulukko 7. Nuorten selviämisaseman asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakaskäyntejä yhteensä	116	96	100
Turkulaisten käyntejä	68	61	51
Ulkokuntalaisten käyntejä	48	35	49
Asiakkaiden sukupuolijakauma	64 % poikia 36 % tyttöjä	49 % poikia 51 % tyttöjä	43 % poikia 57 % tyttöjä
Kävijöiden keski-ikä	15,8 vuotta	15,6 vuotta	15,6 vuotta
Kävijöiden ikähaarukka	12-17	12-17	13-17
Menot	37 903 €	45 714 €	34 388 €

3.1.2. Lasten ja nuorten poliklinikan nuorisopoliklinikka

Lasten ja nuorten poliklinikan yhteydessä toimiva nuorisopoliklinikka on Turun kaupungin hyvinvointitoimialan erikoissairaanhoidon yksikkö. Poliklinikalla hoidetaan turkulaisia alle 18-vuotiaita nuoria,

joilla on varhaisen vaiheen päihteiden käyttöä. Nuorisopoliklinikan tavoitteena on ehkäistä päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja, päihderiippuvuuden syntymistä sekä nuorten syrjäytymistä. Poliklinikalla on kehitetty alle 18-vuotiaille tarkoitettu varhaisen puuttumisen interventiomalli, joka perustuu motivoivaan haastatteluun ja kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan.

Lasten ja nuorten nuorisopoliklinikan kustannukset ovat noin 120 000 euroa vuodessa.

Taulukko 8. Nuorisopoliklinikan asiakastilastot

	2015	2016	2017
Suoritteiden määrä	2010	2029	1862
Lähetteen määrä	136	112	135
Arviokäyntejä	83	112	146
– yksilökäyntejä	481	446	532
– perhekäyntejä	42	24	42
– verkostokäyntejä	51	43	36
Huumeseuloja,	502	348	175
- joista positiivisia	68	44	29
Lastensuojeluilmoituksia	82	55	28

3.1.3. Nuorisoasema

Turun nuorisoasema on alle 25-vuotiaille tarkoitettu päihde- ja riippuvuusongelmien avohoitopoliklinikka. Asiakkaina ovat alkoholi-, lääke-, huume- ja sekakäyttöriippuvaiset sekä peli- ja nettiriippuvaiset nuoret ja heidän läheisensä. Turkulaiset voivat asioida maksutta nuorisoasemalla. Turun kaupunki ostaa päihdehuollon polikliiniset palvelut ostopalvelusopimuksella A-klinikkasäätiön Länsi-Suomen palvelualueelta (nykyisin A-klinikka Oy).

Taulukko 9. Nuorisoaseman asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä	216	202	263
Käyntien määrä	3 017	2134	3246
Kustannukset	415 400 €	406 750 €	416 250 €

3.2 Raskaana olevien ja äitien päihdepalvelut

Päihteitä käyttävät odottavat äidit ohjataan neuvolasta Tyksin äitiyspoliklinikan yhteydessä toimivalle HAL- poliklinikalle. Lisäksi palveluita on tarjolla Turun ensi- ja turvakodin Pinjassa ja Oliviassa. Raskaana olevien päihteidenkäyttäjien kuntouttavaan laitoshoitoon hakeutuminen käsitellään aina kiireellisesti.

3.2.1. HAL (huumeet, alkoholi, lääkkeet) – poliklinikka

Tyksin HAL-poliklinikalla hoidetaan turkulaisia päihderiippuvaisia odottavia ja vastasyntyttäneitä äitejä. Kaikki Turun äitiysneuvolassa todetut päihteiden riskikäyttäjät saavat lähetteen HAL- poliklinikalle, jossa tehdään psykiatrisen sairaanhoitajan ja sosiaalityöntekijän haastattelut ja erikoislääkäritutkimus. HAL-poliklinikka ohjaa päihderiippuvaiset äidit hoitoon Tyksin addiktiopoliklinikalle. HAL-

äitejä sekä sikiöitä seurataan myös varsinaisen HAL-poliklinikan lisäksi äitiyspoliklinikan lääkärillä taustansa vuoksi.

Taulukko 10. HAL-poliklinikan asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2017
Turkulaisten asiakkaiden määrä	113
Käyntejä ja konsultaatioita	150
Kustannukset (kuntalaskutus)	26 470 €

3.2.2. Ensikoti Pinja

Ensikoti Pinja on Turun ensi- ja turvakoti ry:n ylläpitämä raskaana oleville ja vauvaperheille ympärivuorokautista palvelua tarjoava kuntoutusyksikkö. Kuntoutus koostuu samanaikaisesta päihdekuntoutuksesta, vanhemmuuden tukemisesta sekä varhaisen vuorovaikutuksen hoidosta. Kohderyhmänä ovat päihteitä käyttävät raskaana olevat naiset sekä vauvaperheet.

Taulukko 11. Ensikoti Pinjan asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Äitejä	3	3	6
Isiä	0	2	0
Lapsia	3	3	6
Hoitopäiviä	999	1298	1323

3.2.3 Avopalveluyksikkö Olivia

Avopalveluyksikkö Olivia tarjoaa vauvalähtöistä päihdekuntoutusta päihteitä käyttäville raskaana oleville naisille ja alle 3-vuotiaiden lasten perheille. Toiminnan tavoitteina ovat 1) toimivan vuorovaikutuksen vahvistaminen vanhemman ja vauvan välillä sekä vauvaikäisen lapsen terveen kehityksen edistäminen 2) päihteettömyyden tukeminen jo raskausaikana sikiövaurioiden ehkäisemiseksi sekä vanhempien päihdekuntoutus 3) psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen yhteistyössä muiden hoito-/viranomaistahojen ja mahdollisen lähiverkoston kanssa.

Taulukko 12. Avopalveluyksikkö Olivian asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Äitejä	18	14	9
Isiä	0	3	3
Lapsia	5	14	9
Kuntoutusjaksojen määrä	31 kpl	12 kpl	15 kpl

3.3 Päihdehuollon avopalvelut

3.3.1 Mielenterveystalon omahoitopalvelut

Turkulaisille on tarjolla päihdepalveluiden omahoitopalveluita Mielenterveystalo.fi-sivustolla. Mielenterveystalon käyttäjämäärät ovat kasvaneet tasaisesti. Vuonna 2017 mielenterveystalossa oli turkulaisten istuntoja yhteensä noin 85 000, joka oli 5,8 % koko käyttäjäliikenteestä. Turku oli kaupunkina sijalla 3. Päihdeongelmien omahoitoon tarkoitettua Juomisen hallinnan opasta katsottiin Turusta viime vuonna 592 kertaa.

3.3.2 Terveysasemien moniammatilliset mielenterveys- ja päihdetiimit

Mielenterveys- ja päihdetiimi tarjoaa moniammatillisia mielenterveys- ja päihdepalveluita yli 18-vuotiaille asiakkaille, joilla mielenterveys- ja/tai päihdeongelma aiheuttaa vaikeuksia selvitä arjessa tai saada tarvitsemiaan palveluita. Moniammatillisessa mielenterveys- ja päihdetiimissä toimii kolme terveydenhoitajan ja sosiaalihoitajan muodostamaa työparia. Lisäksi tiimin kautta on mahdollista saada sosiaalityöntekijän, psykiatrisen sairaanhoitajan, päihdetyöntekijän tai lääkärin apua. Mielenterveys- ja päihdetiimin toiminta alkoi hankkeena, mutta vakiintui lokakuussa 2016 terveysasemien pysyväksi toiminnaksi.

Mielenterveys- ja päihdetiimien kustannukset ovat noin 250 000 euroa vuodessa.

Taulukko 13. Terveysasemien moniammatillisten mielenterveys- ja päihdetiimien asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä PPR-hankeessa	140	26	
Asiakkaiden määrä 1.10.2016 alkaen		89	413
Asiakkaat yhteensä	140	115	413

3.3.3 Turun A-klinikka

Turun kaupunki ostaa päihdehuollon polikliiniset palvelut ostopalvelusopimuksella A-klinikkasäätiön Länsi-Suomen palvelualueelta (Nykyisin A-klinikka Oy). Avohoitopalveluja tuottavat Turun A-klinikka ja nuorisoasema sekä Salon A-klinikka. A-klinikoiden asiakkaina ovat riippuvuusongelmaiset sekä heidän läheisensä, joille tarjotaan tuki- ja neuvontapalveluja.

Taulukko 14. A-klinikan asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä	825	807	909
Käyntien määrä	8 436	7206	9242
Kustannukset	834 200 €	899 320 €	914 760 €

3.3.4 Päihdepsykiatrian poliklinikka

Turun päihdepsykiatrian poliklinikka yhdistettiin 1.5.2017 alkaen Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin. Päihdepsykiatrian poliklinikalla tehdään päihteiden käyttäjien hoidon tarpeen arviointia, suunnittelua ja toteutusta sekä verkostotyötä alueen muiden päihdetoimijoiden ja lastensuojelun kanssa.

Taulukko 15. Päihdepsykiatrian poliklinikan asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä	312	321	(1-4/2017) 219 asiakasta (5-12/2017) 208 asiakasta
Käyntien määrä	2420	3509	2996
Kustannukset			1 419 782

3.3.5 Korvaushoitopoliklinikka

Myös korvaushoitopoliklinikka yhdistyi 1.5.2017 sairaanhoitopiiriin. Korvaushoitopoliklinikka toteuttaa opioidiriippuvaisten korvaushoitoa. Korvaushoito on joko kuntouttavaa, päihteettömyyteen tähtäävää hoitoa tai potilaan elämänlaadun parantamiseen ja terveyshaittojen vähentämiseen tähtäävää, haittoja vähentävää hoitoa. Hoito on integroitua hoitoa, jossa yhdistyy opioidiriippuvuuden hoidon lisäksi psykososiaalinen hoito. Hoidoissa käytetään korvaushoitolääkkeenä joko metadonia tai buprenorfiinia/naloksonia sisältäviä lääkkeitä.

Taulukko 16. Korvaushoitopoliklinikan asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä	192	167	203
Käyntien määrä	24 325	25 033	29 906
Kustannukset			1 215 493 €

3.3.6 Addiktiopoliklinikka

Tyksin addiktiopoliklinikalla tehdään turkulaisten opioidiriippuvaisten potilaiden vieroitus- ja korvaushoidon arviot sekä hoidetaan raskaana olevien ja jo synnyttäneiden opioidiriippuvaisten korvaushoidot. Lisäksi hoidetaan ne turkulaiset korvauspotilaat, joilla on somaattisia hoitojaksoja kesken VSSHP:ssä.

Taulukko 17 Addiktiopoliklinikan asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Potilasmäärä	259	tieto puuttuu	274
Käyntien määrä	3 689	tieto puuttuu	3 285
Kustannukset			390 700 €

3.3.7 Ylläpitohoito terveysasemilla

Terveysasemilla perusterveydenhuollossa toteutetaan kuntouttavan korvaushoidon jälkeen tapahtuva opioidiriippuvaisten potilaiden jatkohoito, joka painottuu lääkehoidon toteuttamiseen. Ylläpitopotilaiden hoidon kustannukset koostuvat useasta eri tekijästä: Kustannuksia tulee mm. lääkehoidosta, työajan käytöstä, laboratoriotutkimuksista. Vuositaso kustannukset ovat noin 140 000 euroa.

Taulukko 18. Perusterveydenhuollossa hoidettavat ylläpitopotilaat

Asiakkaiden määrä	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä	59	60	60

3.3.8 Terveysneuvontapiste Milli

Terveysneuvontapiste Milli toimii suonensisäisesti huumeita käyttävien matalan kynnyksen neuvontapisteinä. Toiminnan tavoitteena on ehkäistä veriteitse tarttuvien tautien leviämistä, parantaa huumeidenkäyttäjien elämänlaatua sekä tavoittaa heitä tarjoamalla heille mahdollisimman helposti lähestyttävä paikka palveluineen ja näin madaltaa myös kynnystä hoitoon hakeutumiselle. Millissä työskentelee yhden terveydenhoitajan lisäksi terveydenhuollon eri toimipisteiden työntekijöitä. Näiden henkilöiden palkkakustannukset eivät sisälly Millin budjettiin.

Taulukko 19. Terveysneuvontapiste Millin asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakaskäyntejä yht.	6018	7344	7226
Ulkokuntalaisten käyn- tejä	1145	1365	1471
Turkulaisten käyntejä	4873	5979	5755
Eri asiakkaita yht.	1095	1110	1081
Turkulaisia asiakkaita	766	764	750
Jaetut ruiskut (kpl)	538 439	623 931	634 157
Jaetut neulat (kpl)	743 024	960 838	893 085
Hiv- näytteiden määrä	58, kaikki negatiivisia	71, kaikki negatiivisia	60, kaikki negatiivisia
Asiakkaiden sukupuolija- kauma	68,0 % miehiä	69 %	69% miehiä
Kävijöiden keski-ikä	34,5 v.	34,4 v.	35,3v.
Menot	128 232€	130 941 €	111 370 €

3.3.9 Sirkkalan päiväkeskus

Sirkkalan päiväkeskus Turun hyvinvointitoimialan alainen päihdeongelmaisten päivätoimintakeskus. Palvelu on suunnattu turkulaisille päihdeongelmaisille ja asunnottomille henkilöille. Päiväkeskuksen varsinaiseen henkilöstöön kuuluvat päiväkeskuksen johtaja sekä kaksi ohjaajaa. Lisäksi seurakunnan työntekijä jalkautuu päiväkeskukseen. Sirkkalan päiväkeskuksen palveluihin kuuluu päivätoiminnan lisäksi päihdehuollon tukiasunto-ohjaustoimintaa.

Sirkkalan päiväkeskuksen toiminnot siirtyivät 1.10.2017 alkaen Sirkkalankadulta sairaala-alueelle Luolavuorentie. Vuoden 2017 asiakkaista 126 kävijää luokiteltiin uusiksi asiakkaiksi. Hajautettujen tukiasuntojen viiden ohjaajan henkilöstömenot sisältyvät Sirkkalan päiväkeskuksen kustannuksiin.

Taulukko 20. Sirkkalan päiväkeskuksen asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakkaita	613	555	380
Asiakaskäyntejä	17 460	14 078	11 392
Kustannukset	192 397 €	200 289 €	284 000 €

3.3.10 Terveysasemien päihdevertaisryhmä

Runosmäen terveysasemalla kokoontuva päihdevertaisryhmä, ”Runosmäen ryhmä” on ammatillisesti ohjattu vertaisten keskusteluryhmä, jossa pohditaan päihderiippuvuutta ohjaajan, kokemus-asiiantuntijan ja samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien vertaisten kanssa. Ryhmätoiminta hankitaan ostopalveluna A-klinikkasäätiöltä. Runosmäen ryhmästä aiheutuvat kustannukset ovat noin 7 000 euroa vuodessa.

Taulukko 21. Päihdevertaisryhmän asiakastilastot

	2015	2016	2017
Ryhmäkäyntien kokonaismäärä	184	200	141
Yksittäisten asiakkaiden määrä		17	13
Tapaamisten määrä	42	42	43

3.3.11 Pilke-ryhmät

Pilke-ryhmät ovat vertaistuellisia ryhmiä yli 60 vuotiaille päihteiden kanssa tasapainoileville. Tavoitteena on lisätä ryhmäläisten elämään muuta sisältöä kuin päihteidenkäyttö. Ryhmissä on tärkeää, että pilkeläinen kokee oman inhimillisen arvokkuutensa ja rakentaa sen varaan omaa voimaantumistaan.

Pilke-ryhmässä on kaksi ohjaajaa: toinen Turun kaupungin työntekijä ja toinen Fingerroosin säätiöstä. Ryhmät ovat maksuttomia ja niihin on järjestetty kuljetus Turun kaupungin toimesta. Ryhmään voi tulla sellaisen kuin on. Ryhmän jäsenyys on elinikäinen.

Vuonna 2017 Turussa kokoontui 3 Pilke-ryhmää: Pansiossa Me-talolla, Ruusukorttelin hyvinvointikeskuksessa ja Lehmusvalkaman hyvinvointikeskuksessa. Lehmusvalkamassa on ollut 11, Pansiossa 10 ja Ruusun ryhmässä 10 Pilkeläistä. Kokoontumiset ovat kerran viikossa.

3.3.12 Lastu-tiimi

Lastensuojelun perhetyön, a-klinikan ja psykiatrian erikoissairaanhoidon moniammatillinen LASTU-tiimi antaa intensiivistä kotiinpäin vietävää tukea lastensuojelun tai erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille, jotka kärsivät päihde- ja mielenterveysongelmista. Tiimi osallistuu myös lastensuojelun palvelutarpeen arvion tekoon ja hoidon suunnitteluun silloin kun lasten vanhempien päihde- ja mielenterveyspalveluiden tarpeeseen on vastattava heti lastensuojeluilmoituksen saatua. Asiakasohjaus tapahtuu lastensuojelun tai sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijän kautta. Lastu-tiimin kustannukset ovat noin 90.000 euroa vuodessa. Kustannukset muodostuvat yhden psykiatrisen erikoistuneen sairaanhoitajan, yhden päihderiippuvuuksiin erikoistuneen sosiaalityöntekijän ja kahden lapsiperheiden ja lastensuojelun perhetyöhön erikoistuneen työntekijän palkkameinoista.

Taulukko 22. Lastu-tiimin asiakastilastot

	2015	2016	2017
Perheitä yhteensä	19	66	85
alkaneiden tukiprosessien määrä	16	53	68
päätyneiden tukiprosessien määrä	3	36	57
jatkuneiden tukiprosessien määrä	13 (2016)	17 (2017)	24 (2018)
lasten määrä perheissä	24	79	108

3.4 Päihdehuollon asumispalvelut

3.4.1 Asumis- ja päihdepalveluiden sosiaalityö

Turun kaupungin hyvinvointitoimialan asumis- ja päihdepalveluiden sosiaalityöntekijät vastaavat keskitetysti päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden tarpeen arviosta, asiakasohjauksesta ja palvelupäätösten teosta. Yksikkö vastaa myös asunnottomien turkulaisien sosiaalityöstä. Sosiaalityöntekijät toimivat yhteistyössä lähettävien tahojen kanssa (mm. sosiaalitoimistot, päihdehuollon avopalvelut, psykiatria) sekä toimivat asumispalveluyksiköihin sijoittuvien asiakkaiden vastuusosiaalityöntekijänä. Asunnottomille päihdeongelmallisille turkulaisille on tarjolla tilapäisasumista, tuettua asumista ja palveluasumista kaupungin omissa ja ostopalveluyksiköissä. Asumis- ja päihdepalvelujen sosiaalityön kustannukset olivat 594 509 euroa vuonna 2107.

3.4.2 Päihdehuollon tukiasunnot ja tuettu asuminen

Turun kaupungin hyvinvointitoimiala järjestää tuettua ja tukiasumista päihdekuntoutujille Paavinkadun ja Liekakadun keskitetyissä tukiasuntoyksiköissä (yht. 51 asuntoa) sekä noin 40:ssä hajaute-tussa asunnossa asiakkaan omaan kotiin. Tuetun asumisen palvelu on asunnottomuutta ennaltaehkäisevää sekä päihitteettömyyttä tukevaa. Paavinkadun omassa 23 asukkaan tukiasuntoyksikössä on käytössä asunto ensin –malli.

Ohjaajien palkkamenot sekä päihdehuollon tukiasuntoyksiköissä että hajautetuissa, yksittäisissä tukiasunnoissa sisältyvät päihdehuollon omien toimintayksiköiden palkkamenoihin. Omien tukiasunto-ohjaajien lisäksi Turku ostaa tuettua asumista kilpailutetuilta palveluntuottajilta.

Taulukko 23. Oman toiminnan tukiasuntojen ja tuetun asumisen asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakkaita	144	130	130
Asumisvuorokausia	38 086	34 970	34 532
Kustannukset	197 691 €	224 795 €	250 000 €

Taulukko 24. Ostopalveluina hankittujen tukiasuntojen ja tuetun asumisen asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakkaita	42	65	142
Asumisvuorokausia	10 747	14 177	34 035
Kustannukset	369 115 €	405 193 €	822 319

3.4.3 Päihdehuollon palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen

Turun kaupungin hyvinvointitoimialan Oriikedon palvelukeskus tarjoaa sekä palveluasumista että tehostettua palveluasumista turkulaisille päihdekuntoutujille. Palvelukeskuksessa on kolme ryhmäkotiä: työikäisten palveluasumisen ryhmäkoti, ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen ryhmäkoti ja ikääntyneiden tavallisen palveluasumisen ryhmäkoti. Ryhmäkodit tarjoavat sekä lyhyt- että pitkäaikaista palveluasumista. Oriikedon asiakkaiden kanssa tehdään pääsääntöisesti määräaikainen huonevuokralain mukainen vuokrasopimus. Asiakas maksaa palvelukeskuksessa asuessaan itse ateriansa ja vuokransa.

Vuoteen 2015 asti Turussa palveluasumista ja tehostettua palveluasumista tarjosivat työikäisille tarkoitettu Niuskalan hoitokoti ja ikääntyneille tarkoitettu Paattisten huoltokoti. Niuskala ja Paattinen yhdistyivät Oriikedon palvelukeskukseksi 1.8.2015 alkaen.

Taulukko 25. Orikedon palvelukeskuksen, Niuskalan ja Paattisten asiakastilastot

	2015	2016	2017
Orikedon palvelukeskus			
Asukkaita	93	137	152
Hoitopäiviä	10 298	25 056	23997
Niuskalan hoitokoti			
Asukkaita	53		
Hoitopäiviä	9860		
Paattisten huoltokoti			
Asukkaita	54		
Hoitopäiviä	9706		
Kaikki yhteensä			
Asukkaita	200	137	152
Hoitopäiviä	29 864	25 056	23997

Taulukko 26. Oman toiminnan palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen asiakastilastot

	2015	2016	2017
Palveluasuminen			
asiakkaita	106	184	178
asumisvuorokausia	11 269	21 967	24 477
kustannukset	778 299	1 108 200	1 677 585
Tehostettu palveluasuminen			
asiakkaita	54	25	23
asumisvuorokausia	12 775	7 921	6 750
kustannukset	951 254	601 492	669 292
Yhteensä			
asiakkaita	160	209	201
asumisvuorokausia	24 044	29 888	31 227
kustannukset	1 729 553	1 709 692	2 346 877

Oman toiminnan lisäksi Turun hyvinvointitoimiala hankkii palveluasumista ja tehostettua palveluasumista kilpailutetuilta palveluntuottajilta.

Taulukko 27. Ostopalveluna hankitun palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen asiakastilastot

	2015	2016	2017
Palveluasuminen			
asiakkaita	49	49	55
asumisvuorokausia	12 139	11 174	12 848
kustannukset	738 231	728 761	931 604
Tehostettu palveluasuminen			
asiakkaita	32	36	51
asumisvuorokausia	10 248	10 472	11 560
kustannukset	943 295	965 657	1 095 532
Yhteensä			
asiakkaita	81	85	106
asumisvuorokausia	22 387	21646	24 408
kustannukset	1 681 526	1 694 418	2 027 136

3.4.4 Tilapäinen asuminen: Sillankorva

Sillankorva on asuntoa vaille oleville turkulaisille päihdeongelmallisille tarkoitettu väliaikainen majoituspaikka. Sillankorva tarjoaa asunnottomalle turkulaiselle akuutin majoituksen ja ruoan, kun sitä ei ole muualta mahdollista saada. Sillankorvaan voi tulla myös päihtyneenä. Päihtyneiden osasto on avoinna iltapäivästä klo 13 seuraavaan aamuun klo 10. Paikkaa voi tiedustella suoraan Sillankorvasta.

Sillankorvan palvelun tavoitteena on antaa päihdekuntoutujalle hänen tarvitsemaansa perushoitoa. Asumiskokeilujen tavoitteena on selvittää yhdessä asiakkaan kanssa hänen tarvitsemansa asumispalvelut ja ohjata tarvittaessa muuhun hoitoon.

Taulukko 28. Sillankorvan tilastot

	2015	2016	2017
Asiakkaiden määrä			
- päihtyneiden os.	229	252	263
- päihteen os.		72	57
Yöpymispäivien määrä			
- päihtyneiden os.	7 924	9 047	8 255
- päihteen os.	..	4 832	6 865
Kustannukset	760 623 €	612 561 €	576 155 €

3.5 Päihdehuollon laitospalvelut

3.5.1 Vieroitushoito

Katkaisuhoitoasema

Turun Katkaisuhoitoasema, nykyinen vieroitusyksikkö, on päihdekierteen katkaisuun tarkoitettu hoitolaitos. Hoidon tavoitteena on päihdekierteen katkaisu, vieroitusoireiden hoitaminen ja jatkohoidon suunnittelu.

Taulukko 29. Turun katkaisuhoitoaseman asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Asiakkaat	434	446	433
Hoitovuorokaudet	4 958	4789	4824
Kustannukset	1 352 769	1 283 452	1.306.432

Päihdepsykiatrian osasto A3

Päihdepsykiatrian Osasto A3, nykyinen riippuvuuspsykiatrian osasto R1 on 12-paikkainen suljettu psykiatrinen vuodeosasto, jonka tehtävänä on tutkia ja hoitaa vakavista mielenterveys- ja päihderiippuvuusongelmista kärsiviä potilaita. Osasto vastaa turkulaisten ympärivuorokautisista päihdepsykiatrisista osastopalveluista. Myös päihdepsykiatrian osasto A3 siirtyi toukokuussa 2017 osaksi VSSHP:n psykiatrista erikoissairaanhoidon.

Päihdepsykiatrian Osasto A3, nykyinen riippuvuuspsykiatrian osasto R1 on 12-paikkainen suljettu psykiatrinen vuodeosasto, jonka tehtävänä on tutkia ja hoitaa vakavista mielenterveys- ja päihderiippuvuusongelmista kärsiviä potilaita. Osasto vastaa turkulaisten ympärivuorokautisista päihdepsykiatrisista osastopalveluista. Myös päihdepsykiatrian osasto A3 siirtyi toukokuussa 2017 osaksi VSSHP:n psykiatrista erikoissairaanhoidon osastoksi.

Taulukko 30. Päihdepsykiatrian osasto A3:n asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Yksittäisiä asiakkaita	191	292	(1-5/2017) 69 (6-12/2017) 137
Kustannukset	1 306 916 €	1 285 933 €	866 247 €

3.5.2 Päihdehuollon laitostuntoutus

Kuntoutumishoito on tarkoitettu avohoitoa tukeväksi hoitajakseksi päihdeongelmallisille, joille avohuollon palvelut eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia. Turun kaupungin hyvinvointitoimiala hankkii kaikki päihdeongelmaisten kuntoutumishoidot ostopalveluna kilpailutetuilta palveluntuottajilta.

Taulukko 31. Kuntoutumishoitopaikkojen asiakastilastot

	2015	2016	2017
Asiakkaita	80	78	77
Hoitopäiviä	5 117	4 208	5 047
Kustannukset	762 199 €	718 296 €	866 924 €

3.6 Päivystyspalvelut

3.6.1 Selviämishoito

Turku ostaa selviämisaseman palvelut A-klinikkasäätiön Länsi-Suomen palvelualueelta (nyk. A-klinikka Oy). Turun selviämisasema toimii Katkaisuhuoltoaseman (nyk. Vieroitushoitoyksikkö) yhteydessä. Selviämisasemalla on 5 asiakaspaikkaa.

Selviämisasemalle asiakas voi tulla oma-aloitteisesti, omaisen saattamana tai yhteistyötahojen ohjaamana. Lähetettä ei tarvita ja selviämisasemalle voi tulla mihin vuorokauden aikaan tahansa. Selviämisasemalla taataan turvallinen paikka päihtymystilasta selviämiseen. Selviämisasemalta asiakas voi siirtyä kotiin tai jatkaa hoitoaan katkaisuhuoltoasemalla paikkatilanteen niin salliessa. Tarvittaessa asiakas voidaan myös siirtää vointinsa vuoksi hoitoon esim. sairaalaan.

Taulukko 32. Turun selviämisaseman asiakastilastot (turkulaiset asiakkaat)

	2015	2016	2017
Asiakkaat	449	310	306
Hoitovuorokaudet	915	700	750
Kustannukset	170 090 €	134 048 €	154 934 €

3.6.2 Yhteispäivystyksen mielenterveys- ja päihdeyksikkö

Turun yhteispäivystyksen yhteydessä käynnistyi maaliskuussa 2015 Mielenterveys- ja päihdeyksikkö, johon ohjaututaan yhteispäivystyksen kautta. Mielenterveys- ja päihdeyksikkö palvelee potilaita, joilla on äkillinen mielenterveyden kriisi, muu psyykkisesti erityisen kuormittava tilanne tai päihteiden käyttöön liittyvä kriisitilanne. Yksikkö on avoinna kaikkina vuorokauden aikoina. Yksikössä arvioidaan psykiatrisen avun tarve ja annetaan ensiapu vaikeisiin psyykkisiin oireisiin sekä ohjataan tarvittaessa jatkohoitoon.

4 Yhteenveto

Tässä päihdepalvelujen tilinpäätöksessä on koottu yhteen tietoa turkulaisten päihteidenkäytöstä ja päihdepalveluista vuonna 2017. Alkoholi on niin Turussa kuin koko Suomessa eniten käytetty ja eniten kustannushaittoja, terveyshaittoja ja sosiaalisia haittoja aiheuttava päihde. **Alkoholin myynti ja tilastoitu kulutus on kääntynyt laskuun** 2010-luvulla. ATH-tutkimuksen mukaan työikäisten turkulaisten alkoholinkäyttö on hieman vähentynyt, mutta **riskirajat ylittävää käyttöä on edelleen jopa 42 prosentilla** työikäisistä turkulaisista miehistä.

Turussa alkoholia myydään enemmän kuin koko maassa keskimäärin ja myös päihteiden aiheuttamat vaikutukset kuntalaisten hyvinvointiin ovat huomonnalla tolalla kuin koko maassa keskimäärin: huostaanotettuja lapsia, rattijuopumustapauksia sekä poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia on enemmän kuin koko maassa keskimäärin.

Turkulaisten tupakointi on kääntynyt selvään laskuun. Valitettavasti perinteisten savukkeiden tilalle ovat nousemassa sähkösavukkeet ja nuuska, jonka nikotiinipitoisuus ja samalla haittavaikutukset ovat suuremmat kuin tupakan. **Nuuskan käyttö lisääntyy** erityisesti nuorissa ikäluokissa: turkulaisista ammattioppilaitoksissa opiskelevista pojista jopa 16 % nuuskaa päivittäin.

Huumeiden osalta vuonna 2017 tapahtui jonkin verran muutoksia kokaiinikäytön lisääntyessä ja metamfetamiinin käytön vakiintuessa. Kannabis (marihuana ja hassis) on kuitenkin selkeästi eniten käytetty laiton huumasaine. Kouluterveyskyselyn mukaan noin 8 prosenttia yläkoululaisista ja 21 prosenttia ammattikoululaisista on kokeillut tai käyttää kannabista. Tilanne on pysynyt samalla tasolla mutta nuorten osalta **huolta aiheuttaa huumeidenkäytön arkipäiväistyminen** ja niin sanottu sosiaalinen altistuminen huumeille: yhä useampi lapsi ja nuori tuntee jonkun huumeidenkäyttäjän tai tietää mistä huumeita voisi ostaa.

Tilastojen valossa nuorten päihteidenkäyttö on yleisesti kääntynyt hyvään suuntaan, mutta **ammattillisessa koulutuksessa opiskelevien nuorten päihteidenkäyttö on selvästi rajumpaa** kuin yläkoululaisten tai lukiolaisten päihteidenkäyttö. Myös ammattikoululaisten muut elintavat ja terveystottumukset ovat kautta linjan huonommat, mikä saattaa näkyä tulevaisuudessa turkulaisen työväestön entistä heikompana työkyynä, lisääntyneinä sairaslomina ja työtapaturmina sekä myös työelämän ulkopuolelle jäävän väestönosan suurentumisena.

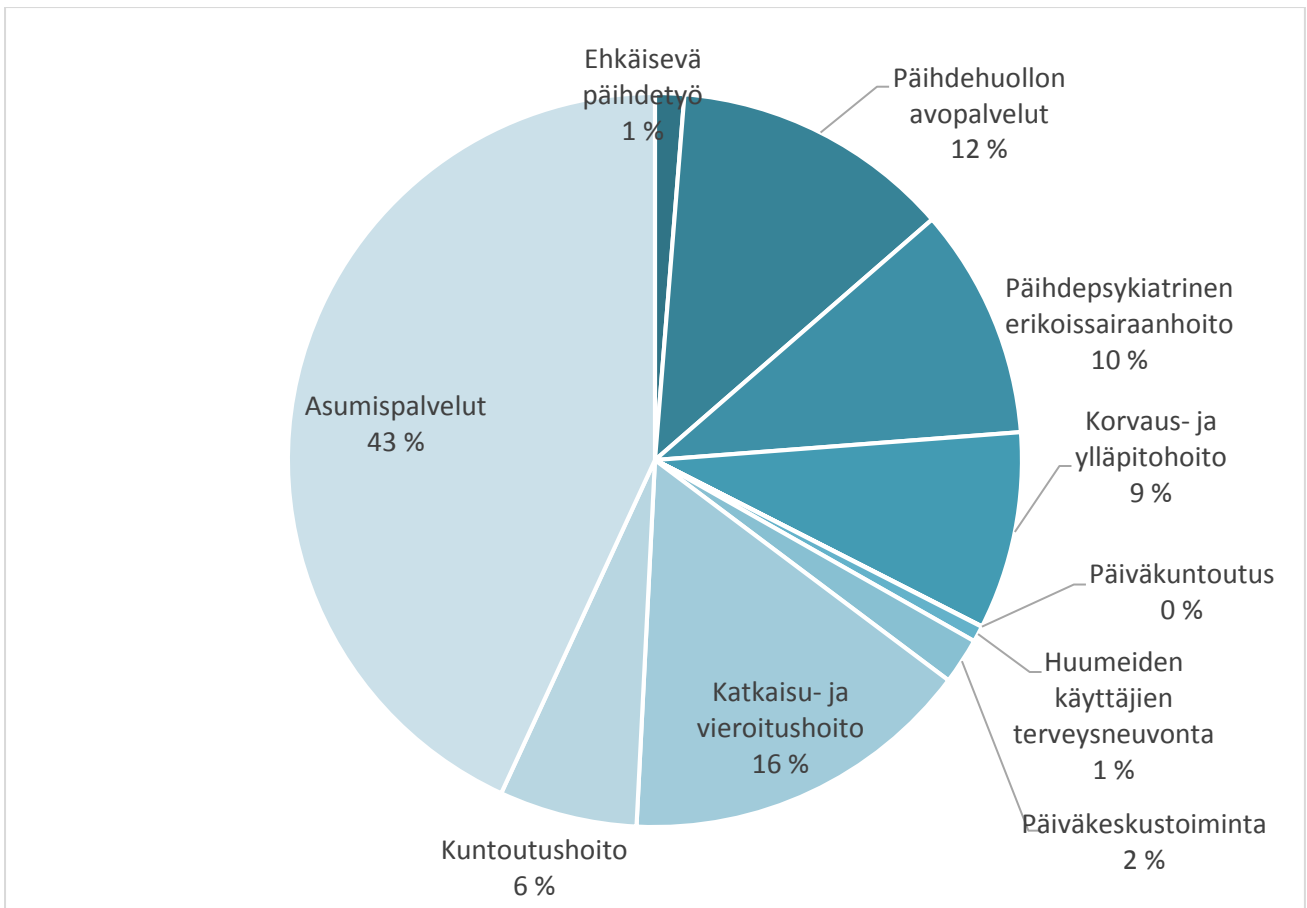
Turun päihde -ja mielenterveyspalveluissa tapahtui muutoksia vuonna 2017. Turun psykiatrinen erikoissairaanhoido yhdistyi Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin ja samalla kaupungin omat päihdepsykiatriset palvelut siirtyivät sairaanhoitopiirin palveluiksi. Palveluiden käyttäjien näkökulmasta toiminta ja yksittäiset palvelut jatkuivat vastaavina koko vuoden 2017. Muutos on jonkin verran hankaloittanut tiedonkeruuta eivätkä päihdepalveluja koskevat tilastot ole siksi täysin vertailukelpoisia aikaisempien vuosien tietoihin.

Taulukkoon 33 on koottu Turun päihdepalveluiden kustannukset vuonna 2017. **Päihdepalveluiden kustannukset olivat yhteensä 13 552 857 euroa vuonna 2017.** Vuonna 2016 päihdetilinpäätökseen koottujen päihdepalveluiden kustannukset olivat noin 11,3 miljoonaa euroa, mutta summat eivät ole vertailukelpoisia organisaatiomuutoksen aiheuttamien muutosten vuoksi. Päihde- ja mielenterveyspalveluiden kuusikkoraportissa huomioitua Turun päihdehuollon kokonaiskustannukset olivat 11,7 miljoonaa euroa vuonna 2017 ja 11,3 miljoonaa euroa vuonna 2016.

Taulukko 33. Turun päihdepalveluiden kustannukset 2017

	2017
Ehkäisevä päihdetyö	179 050
Perustason päihde- ja mielenterveyspalvelut / MP-tiimi	250 000
Päihdepsykiatrisen erikoissairaanhoidon	1 419 782
Avohuollon päihdepoliklinikat (sis. nuorisoasema)	1 057 390
Korvaus- ja ylläpitohoito	1 215 493
Päiväkuntoutus	2 736
Huumeiden käyttäjien terveysneuvonta	98 200
Päiväkeskustoiminta	284 000
Tuki- ja tuettu asuminen	1 072 319
Palveluasuminen	2 609 189
Tehostettu palveluasuminen	1 764 824
Tilapäinen asuminen	576 155
Katkaisu- ja vieroitushoito	2 172 679
Kuntoutushoito	849 023
YHTEENSÄ	13 552 857

Isoin osuus päihdepalveluiden kustannuksista koostuu päihdehuollon asumispalveluista ja asumisen tuen palveluista. Näiden yhteenlaskettu osuus on yli 40% päihdetyön kokonaiskustannuksista. Avopalveluiden osuus kustannuksista on noin 12 %, katkaisu- ja vieroitushoidon osuus 16% ja kuntoutushoitosten osuus 6%. Päihdepsykiatrisen erikoissairaanhoidon osuus on noin 10% kustannuksista, korvaushoidon osuus 9 %. Prosenttiosuudet näkyvät myös kuviossa 11.

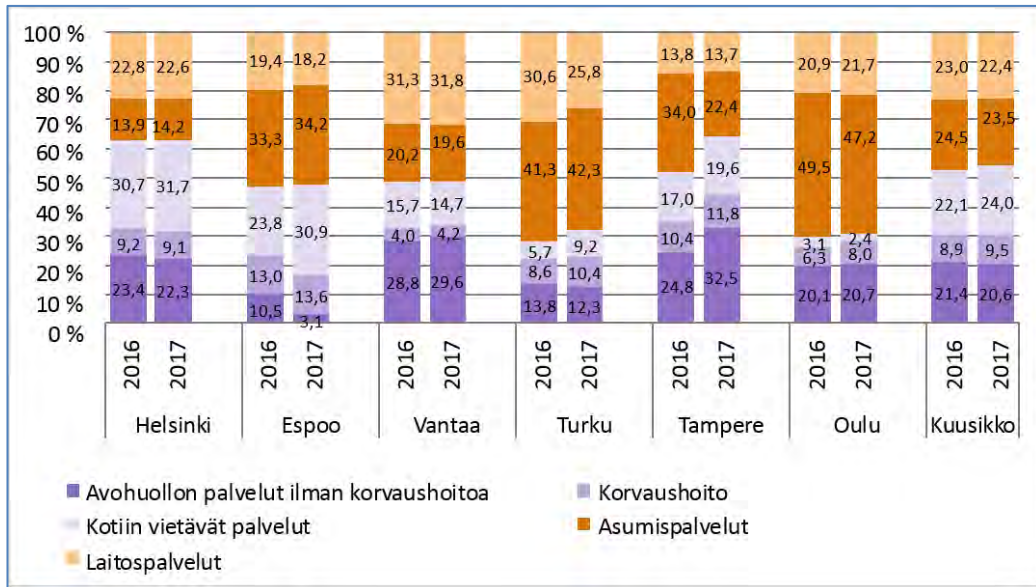

Kuvio 11. Turun päihdetyön kustannusten jakautuminen prosentuaalisesti vuonna 2017.

Kuviossa 12 on vertailtu päihdehuollon kustannusten jakautumista palveluittain ns. kuusikkokunnissa vuosina 2016 ja 2017. Muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna Turun ja Oulun päihdepalveluille on tyypillistä päihdepalvelujen asumispalveluiden suuri osuus, yli 40% kustannuksista.

Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Tampereella on viime vuosina kehitetty enenevässä määrin päihde- ja mielenterveyshoitoa integroivia palveluita, kotiin vietäviä palveluita sekä päihdekuntoutujien työ- ja päivätoimintaa. Kotiin vietävien palvelujen osuus on noussut myös Turussa, vuonna 2017 jo 9 % päihdehuollon kustannuksista koostui kotiin vietävistä palveluista.

**Kuvio 12. Päihdehuollon kustannusten jakautuminen eri palveluihin vuosina 2016 ja 2017, %
Päihde- ja mielenterveyspalvelujen Kuusikko 2017**

Päihdehaittoja ennakoivien tilastotietojen perusteella vaikuttaa siltä, että päihdepalvelujen tarve ei ole vähenemässä tulevina vuosina. Isoimpia huolenaiheita ovat ammattikoululaisten huonot elintavat ja päihteidenkäyttö, työikäisen väestön runsas alkoholinkäyttö sekä ikääntyneiden lisääntyvät päihdeongelmat. Vuonna 2018 voimaan astunut alkoholilain muutos saattaa myös lisätä alkoholinkäyttöä, siitä aiheutuvia haittoja ja päihdepalveluiden tarvetta entisestään tulevina vuosina. Päihdetilanteen muutokset ja väestön ikääntyminen luovat tarvetta myös uudentyypisille päihdepalveluille, kuten kotiin vietäville ja jalkautuville palveluille.